

UTJECAJ RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI NA FINANCIJSKI REZULTAT HRVATSKIH BANAKA

Tolić, Anđela

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:996125>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

ZAVRŠNI RAD

**UTJECAJ RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI NA
FINANCIJSKI REZULTAT HRVATSKIH BANAKA**

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Roberto Ercegovic

Studentica:

bacc. oec. Anđela Tolić, 5130611

Split, prosinac, 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. Definiranje problema rada	3
1.2. Ciljevi rada	4
1.3. Metode rada	4
1.4. Struktura rada	5
2. DEFINICIJA RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI SUKLADNO STANDARDIMA	7
2.1. Računovodstveni standardi	7
2.1.1. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja	8
2.1.2. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja	9
2.1.3. Međunarodni računovodstveni standardi	10
2.2. MSFI 13 – Mjerenje fer vrijednosti	13
2.3. Pojam fer vrijednosti	15
3. PRIMJENA KONCEPTA FER VRIJEDNOSTI	20
3.1. Kako računovodstvo fer vrijednosti funkcionira u praksi?	20
3.1.1. Primjena koncepta fer vrijednosti sukladno MRS-u	20
3.1.2. Primjena koncepta fer vrijednosti sukladno MSFI-u	23
3.2. Specifičnosti primjene fer vrijednosti	25
4. PROCIKLIČKI KARAKTER RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI	27
4.1. Veza računovodstva fer vrijednosti i procikličnosti	28
4.2. Istraživanja na temu računovodstva fer vrijednosti i procikličnosti	31
5. POTENCIJALNI UTJECAJ RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI NA HRVATSKI BANKARSKI SEKTOR	34
5.1. Bankarski sektor u Republici Hrvatskoj	34
5.2. Računovodstvo fer vrijednosti u sektoru bankarstva	36
5.2.1. Utjecaj računovodstva fer vrijednosti na europski bankarski sektor	37
5.3. Opravdanost teze o utjecaju računovodstva fer vrijednosti na financijsku krizu 2008. godine	38
5.4. Računovodstvo fer vrijednosti u hrvatskom bankarskom sektoru	44
5.4.1. Prednosti i nedostaci primjene računovodstva fer vrijednosti	44

ZAKLJUČAK	47
SAŽETAK/SUMMARY	49
LITERATURA	50
PRILOZI	53
Prilog A: Usporedni prikaz načina mjerenja fer vrijednosti prema MRS i MSFI	53
Prilog B: RH 5 Yr CDS – Za razdoblje od 2. siječnja 2007. do 31. kolovoza 2010. godine u baznim bodovima	55
Prilog C: Stopa adekvatnosti kapitala – međunarodna usporedba	55
Prilog D: Izvanbilančne stavke – derivatni financijski instrumenti i ostale financijske obveze kojima se trguje	56

1. UVOD

1.1. Definiranje problema rada

Gotovo da nema ekonomske kategorije koja posjeduje više pojmovnih nesuglasica od pojma vrijednosti. Upotreba, psihološka, radna ili tržišna vrijednost samo su neki od rakursa teorijskih polazišta objašnjenja. Pojam vrijednosti u financijskoj praksi jeste sadašnja vrijednost očekivanih novčanih tokova gdje samo očekivanje uvažava sve pridružene rizike događaja. Kada govorimo o tržišnoj vrijednosti ona se uopćeno određuje na temelju cijene za koju se ekonomsko dobro može pretvoriti u novac u zadanom vremenu.

Osim vrijednosti bitan pojam je i mjerenje vrijednosti. U slučaju postojanja dovoljno likvidnog tržišta jedina mjera vrijednosti jeste tržišna cijena. Ako tržište ne postoji ili se dobrima ne trguje vrijednost imovine ili obveza mjerimo sukladno izbranom knjigovodstvenom principu. Principi troška ulaganja dominiraju u financijskoj i bankovnoj praksi. Međutim, bankovne aktive uključujući i izvanbilančne pozicije financijskih izvedenica, zahtijevaju priznavanje i mjerenje principom fer vrijednosti.

Iz naslova rada vidljivo je kako će biti riječi o potencijalnom utjecaju računovodstva fer vrijednosti na financijski rezultat hrvatskih banaka. Tu dolazimo do jedne nepoznanice zvane fer vrijednost. Pojam vrijednosti je već pojašnjen, dok pojam fer (*eng. fair*) znači ispravno, odnosno pošteno. Kada bismo sjedinili dva prije navedena pojma dolazimo do objašnjenja pojma fer vrijednosti. Fer vrijednost možemo definirati kao neki iznos ili cijenu za koju neku robu (proizvod ili uslugu) možemo prodati drugoj strani. To je bitan pojam u računovodstvu čijim pojašnjavanjem se bave različiti računovodstveni standardi, o čemu će više riječi biti u nastavku rada kada će se govoriti o primjeni koncepta fer vrijednosti u praksi.

Rad se temelji na hrvatskom bankarskom sektoru. Bankarski sektor možemo promatrati kao sustav bankarstva u nekoj zemlji na poljima organizacije, funkcije, vlasništva i međusobne povezanosti banaka. Bankarski sektor predstavlja najznačajniji dio ukupnoga financijskog sektora u Hrvatskoj, a banke su najvažnije financijske institucije. Bitno je istaknuti da čak 90% plasiranih sredstava dolazi od banaka. Prema podacima Hrvatske Narodne Banke (HNB) trenutno u Hrvatskoj postoji 27 banaka koje imaju odobrenje za rad.

Pored banaka, tu je i štedna banka – Tesla štedna banka d.d., koja također ima odobrenje za rad na području Hrvatske.¹

Još je jedan bitan pojam za razumijevanje rada – procikličnost računovodstva fer vrijednosti. Pojam procikličnosti označava dinamičku interakciju pozitivnih povratnih mehanizama između financijskog i realnog sektora gospodarstva. Ta interakcija ima za cilj pojačati poslovne cikluse i smanjiti financijsku nestabilnost. Procikličnost se također može definirati kao ekonomska varijabla koja je pozitivno korelirana sa stanjem u privredi, točnije kreće se u istom smjeru kao i agregatni input.²

1.2. Ciljevi rada

Nakon definiranog problema rada, vrijeme je da se pojasni i cilj samog rada. Kao što je navedeno na prijavnici, prilikom prijave rada, primarni cilj je prikazati potencijalni utjecaj računovodstva fer vrijednosti na hrvatski bankarski sektor. Prije svega, biti će pojašnjen pojam fer vrijednosti kroz računovodstvene standarde te kako ono funkcionira u praksi. Biti će prikazan poseban osvrt na financijsku krizu 2008. godine jer se smatralo da je upravo fer vrijednost pridonijela nastanku navedene krize. Osim primarnog cilja bitno je naglasiti i drugi cilj – prikazati prociklički karakter računovodstva fer vrijednosti. Procikličnost će biti pojašnjena kroz četiri glavna problema koji se javljaju na vezi računovodstva fer vrijednosti i pojma procikličnosti. Također, biti će riječi o dva istraživanja koja su provedena na ovu temu.

1.3. Metode rada

Za obradu rada koristiti će se pet odabranih metoda:

- **Metoda analize** – metoda kojom se pojam objašnjava raščlanjivanjem složenih misaonih tvorevina na njihove jednostavne dijelove.

¹ HNB (2015.), Popis kreditnih institucija – Banke koje imaju odobrenje za rad., www.hnb.hr (15.03.2015.)

² Schijndel, R. (2010). *Fair value accounting and procyclicality*. Master's thesis. Faculty of Economics Rotterdam, op. cit. str. 11

- **Metoda sinteze** – suprotna metodi analize jer sastavlja jednostavne misaone tvorevine u složenije, odnosno obuhvaća postupak spajanja (povezivanje rezultata dobivenih empirijskim istraživanjem i njihovo tumačenje).
- **Metoda komparacije** – postupak uspoređivanja elemenata u strukturi prihoda i rashoda te utvrđivanje njihove sličnosti i razlika.
- **Metoda deskripcije** – postupak opisivanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu.
- **Kabinetsko istraživanje** – prilikom kabinetskog istraživanja koriste se sekundarni podaci koji već postoje u bazama podataka i koji su prikupljeni za neku drugu svrhu.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od šest dijelova, koji uključuju uvod i zaključak.

U **uvodnom poglavlju** samog rada navodi se i obrazlaže predmet i problem rada. Nakon toga se utvrđuju ciljevi rada i pojašnjavaju metode koje će se koristiti u svrhu definiranja problema rada. Zadnji dio uvoda odnosi se na prikaz strukture rada.

Drugi dio rada se bavi **definicijom računovodstva fer vrijednosti sukladno standardima**. Pojam fer vrijednosti objašnjavati će se preko tri vrste računovodstvenih standarda – Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS), Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI) i Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (HSFI). Oko čitatelja posebno će zaokupiti jedan računovodstveni standard – MSFI 13 Mjerenje fer vrijednosti, koji predstavlja okosnicu za shvaćanje rada. Također, detaljno će se pojasniti povijesni razvoj koncepta fer vrijednosti koji je potaknut krizom štedno-kreditnih institucija u SAD-u.

Treći dio rada se odnosi na **primjenu koncepta fer vrijednosti**. Ovaj dio se sastoji od dva manja dijela. Prvi dio primjene koncepta fer vrijednosti naslanja se na računovodstvene standarde. Objasniti će se preko deset MRS-a i četiri MSFI-a, a na temelju članka prof. Vinka Belaka objavljenog u časopisu *Računovodstvo, revizija i financije* iz 2006. godine. Drugi dio nastoji prikazati specifičnosti primjene fer vrijednosti u vrednovanju nefinancijske imovine,

financijske imovine i obveza s mogućnošću prijemoja rizika te obveza i vlastitih glavničkih instrumenata.

Prociklički karakter računovodstva fer vrijednosti naziv je četvrtog dijela rada. Ovaj dio rada ima za cilj pojasniti sam pojam procikličnosti prema nekoliko definicija. Prema U.S. Securities and Exchange Commission – SEC, procikličnost je pojačanje inače normalnih cikličkih poslovnih fluktuacija. Također, procikličnost se može definirati kao ekonomska varijabla koja je pozitivno korelirana sa stanjem u privredi, odnosno kreće se u istom smjeru kao i agregatni input. Osim pojma procikličnosti, u četvrtom dijelu rada pojasniti će se veza između računovodstva fer vrijednosti i samog pojma procikličnosti. Ta veza se pojašnjava preko četiri točke, odnosno četiri problema. Ovo poglavlje osim pojašnjavanja pojma procikličnosti i veze s računovodstvom fer vrijednosti daje prikaze dva istraživanja o njihovoj upotrebi i to na primjeru financijskih institucija SAD-a i Europe.

Zadnji dio rada predstavlja srž samog rada koji prikazuje **potencijalni utjecaj računovodstva fer vrijednosti na hrvatski bankarski sektor**. Na početku će biti nekoliko riječi o sektoru bankarstva u Hrvatskoj, klasifikaciji banaka, bilanci banaka tj. aktivni banaka koja se gleda kroz financijske instrumente. Nadalje, prikazati će se utjecaj koji je fer vrijednosti imala na financijsku krizu iz 2008. godine jer se smatralo da je upravo fer vrijednost glavni uzrok krize. Taj prikaz temeljiti će se na četiri tržišta – tržište Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije, Njemačke i Hrvatske i to u vidu dioničkih i obvezničkih indeksa te indeksa kretanja cijena nekretnina. Zadnji dio rada završiti će prikazom utjecaja računovodstva fer vrijednosti ponajprije na bankarski sektor u Europi te potencijalni utjecaj na hrvatski bankarski sektor u vidu prednosti i nedostataka računovodstva fer vrijednosti.

Na kraju rada nalaze se **prilozi**. Prilog A prikazuje usporedni način mjerenja fer vrijednosti prema dva računovodstvena standarda – MRS i MSFI. U prilogu B nalazi se prikaz kretanja vrijednosti obveznica u razdoblju prije i nakon krize (2007. – 2010.). Prilog C prikazuje stopu adekvatnosti kapitala (usporedba na međunarodnoj razini), dok su u prilogu D prikazane izbanbilančne stavke, odnosno derivatni financijski instrumenti i ostale financijske obveze kojima se trguje.

2. DEFINICIJA RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI SUKLADNO STANDARDIMA

Prilikom tumačenja financijskog računovodstva javlja se problem jer samo financijsko računovodstvo često puta ne odražava stvarni financijski položaj subjekta i financijske rezultate koje taj subjekt ostvaruje. Kod definiranja problema rada navedeno je da je prije upotrebe fer vrijednosti temeljni koncept za mjerenje bio koncept povijesnog troška. Suprotnost koja se javlja između povijesnog troška i stvarnog položaja nekog subjekta na tržištu, nastoji se riješiti primjenom koncepta fer vrijednosti za vrednovanje imovine, obveza i transakcija. Primjena fer vrijednosti doprinosi realnijem financijskom izvještavanju, ali to za sobom povlači brojne probleme, poput mjerenja fer vrijednosti ili utjecaja fer vrijednosti na rezultat poslovanja poslovnog subjekta. Jedan od većih problema prilikom primjene fer vrijednosti javlja se kod priznavanja nerealiziranih dobitaka i gubitaka. Efekti revalorizacije imovine, obveza i transakcija na fer vrijednost nisu jednako prihvaćeni u svim MSFI-ma pa to stvara dodatne poteškoće prilikom uporabe fer vrijednosti.³

2.1. Računovodstveni standardi

Kao što je u rečeno u uvodu, drugi dio rada bavi se samom definicijom računovodstva fer vrijednosti, koja se objašnjava sukladno računovodstvenim standardima. Računovodstveni standardi predstavljaju razradu računovodstvenih načela i to kroz metode obrade računovodstvenih podataka, formiranja i prezentiranja računovodstvenih informacija te čuvanja računovodstvenih informacija i podataka koji su prikupljeni ovim metodama.

Tri su vrste računovodstvenih standarda – Međunarodni računovodstveni standardi (MRS), Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) i Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (HSFI). U Hrvatskoj se primjenjuju MSFI i HSFI.

³ Belak, V. (2006). Fer vrijednost i tržišno računovodstvo (I. dio). *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 11/2006., str. 24

U nastavku rada biti će prikazana samo okvirna objašnjenja računovodstva fer vrijednosti sukladno standardima, dok će se detaljno objasniti u trećem dijelu kad će biti riječ o primjeni računovodstva fer vrijednosti.

2.1.1. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja

Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (HSFI) nastali su sukladno Zakonu o računovodstvu (ZOR) te ih donosi IASB (*eng.* International Accounting Standards Board). Oni se temelje na domaćoj računovodstvenoj teoriji i praksi, odrednicama MSFI-a kao i na IV. i VII. Direktivi Europske unije. Cilj HSFI-a je da financijski izvještaji temeljeni na ovim standardima, pruže informacije o financijskom položaju, uspješnosti i novčanim tijekovima poduzetnika koje koriste, u prvom redu, vanjski korisnici u donošenju ekonomskih odluka. Temeljne pretpostavke su neograničenost vremena poslovanja i načelo nastanka događaja. Primjenjuju od 1. siječnja 2008. godine i to za male i srednje poduzetnike.⁴

Hrvatski standardi financijskog izvještavanja su:⁵

- **HSFI 1** Financijski izvještaji
- **HSFI 2** Konsolidirani financijski izvještaji
- **HSFI 3** Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena, pogreške
- **HSFI 4** Događaji nakon datuma bilance
- **HSFI 5** Dugotrajna nematerijalna imovina
- **HSFI 6** Dugotrajna materijalna imovina
- **HSFI 7** Ulaganja u nekretnine
- **HSFI 8** Dugotrajna imovina namijenjena prodaji i prestanak poslovanja
- **HSFI 9** Financijska imovina
- **HSFI 10** Zalihe
- **HSFI 11** Potraživanja
- **HSFI 12** Kapital
- **HSFI 13** Obveze
- **HSFI 14** Vremenska razgraničenja

⁴ *Okvir za primjenu hrvatskih standarda financijskog izvještavanja*, Narodne novine, br. 30/08, Zagreb, 2008. str. 1-8

⁵ *Ibid.*, str. 6-7

- **HSFI 15** Prihodi
- **HSFI 16** Rashodi
- **HSFI 17** Poljoprivreda

2.1.2. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja

Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) su također doneseni od strane IASB. Nastali su kao posljedica harmonizacije i standardizacije računovodstvene regulative. Koriste se u velikom broju zemalja te ih u pravilu primjenjuju velika poduzeća i ona poduzeća koja listaju vrijednosne papire na burzama. U nekim zemljama su obvezni za sve profitne subjekte bez obzira na veličinu, kao što je bio slučaj u Hrvatskoj od 1993. do 2008. godine. Sukladno Zakonu o računovodstvu, MSFI obuhvaćaju: MRS – njihove dopune i povezana tumačenja te MSFI – njegove dopune i povezana tumačenja.⁶

Prema Okviru MSFI, bitne su dvije temeljne pretpostavke tj. dva računovodstvena načela:⁷

- Načelo nastanaka događaja, koje objašnjava kako se promjene priznaju u trenutku nastanka. Točnije, učinci transakcija i ostalih događaja priznaju se kada nastanu i evidentiraju se u računovodstvenim evidencijama. Uključeni su u financijske izvještaje razdoblja na koja se odnose.
- Načelo neograničenog vremena poslovanja (kontinuiteta) objašnjava da su poslovni subjekti dužni sastavljati financijske izvještaje uz pretpostavku da će neograničeno poslovati, tj. da će nastaviti svoje poslovanje u budućnosti.

Pored navedenih računovodstvenih načela, u MSFI Okviru definirana su i kvalitativna obilježja financijskih izvještaja koje informaciju sadržanu u financijskim izvještajima čine upotrebljivom za korisnike – razumljivost, važnost, pouzdanost i usporedivost.⁸

⁶ Žager, K.: Računovodstvo malih i srednjih poduzeća obveznika poreza na dobit, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, *slide* br. 27-28

⁷ Ibid., *slide* br. 33

⁸ Ibid., *slide* br. 34

Međunarodni standardi financijskog izvještavanja su:⁹

- **MSFI 1** Prva primjena Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja
- **MSFI 2** Isplata s temelja dionica
- **MSFI 3** Poslovna spajanja
- **MSFI 4** Ugovori o osiguranju
- **MSFI 5** Dugotrajna imovina namijenjena prodaji i prestanak poslovanja
- **MSFI 6** Istraživanje i procjena mineralnih resursa
- **MSFI 7** Financijski instrumenti – objavljivanje
- **MSFI 8** Poslovni segmenti
- **MSFI 9** Financijski instrumenti
- **MSFI 10** Konsolidirani financijski izvještaji
- **MSFI 11** Zajednički poslovi
- **MSFI 12** Objavljivanje udjela u drugim subjektima
- **MSFI 13 Mjerenje fer vrijednosti** – najznačajniji za obradu ovog rada

2.1.3. Međunarodni računovodstveni standardi

Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) podrazumijevaju dogovorena pravila o pripremanju, priznavanju i prezentaciji računovodstvenih stavki poslovnih subjekata. Cilj MRS-a je usklađivanje različitih obračunskih sustava pojedinih zemalja. Također, i ove standarde donosi IASB, koji je osnovan 1. travnja 2001. godine u Londonu, kao nasljednik IASC (*eng.* the International Accounting Standards Committee) koji je utemeljen u lipnju 1973. godine. U Hrvatskoj se primjenjuju od 1993. godine.¹⁰

Sukladno promjenama u okruženju, kao što su neujednačen makroekonomski razvoj, ubrzan razvoj financijskih tržišta kapitala i slično, standardi se kontinuirano mijenjaju, nadopunjavaju ili stavljaju van uporabe. U skladu s tim, MRS je nadopunjen Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI).

⁹ *Okvir za primjenu međunarodnih standarda financijskog izvještavanja*, Narodne novine, br. 136/09, Zagreb, 2009.

¹⁰ Žager, K.: Računovodstvo malih i srednjih poduzeća obveznika poreza na dobit, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb., *slide* str. 27

Međunarodni računovodstveni standardi su:¹¹

- **MRS 1** Prezentiranje financijskih izvještaja
- **MRS 2** Zalihe
- **MRS 7** Izvještaj o novčanim tokovima
- **MRS 8** Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i pogreške
- **MRS 10** Događaji nakon izvještajnog razdoblja
- **MRS 11** Ugovori o izgradnji
- **MRS 12** Porez na dobit
- **MRS 14** Izvještavanje po segmentu
- **MRS 16** Nekretnine, postrojenja i oprema
- **MRS 17** Najmovi
- **MRS 18** Prihodi
- **MRS 19** Primanja zaposlenih
- **MRS 20** Računovodstvo državne potpore i objavljivanje državne pomoć
- **MRS 21** Učinci promjena tečaja stranih valuta
- **MRS 23** Troškovi posudbe
- **MRS 24** Objavljivanje povezanih osoba
- **MRS 26** Računovodstvo i izvještavanje planova mirovinskih primanja
- **MRS 27** Konsolidirani i pojedinačni financijski izvještaji
- **MRS 28** Ulaganja u pridružene subjekte
- **MRS 29** Financijsko izvještavanje u hiperinflacijskim gospodarstvima
- **MRS 30** Objavljivanja u financijskim izvještajima banaka i sličnih financijskih institucija
- **MRS 31** Udjeli u zajedničkim pothvatima
- **MRS 32** Financijski instrumenti: objavljivanje i prezentiranje
- **MRS 33** Zarade po dionici
- **MRS 34** Financijsko izvještavanje za razdoblja tijekom godine
- **MRS 36** Umanjenje imovine
- **MRS 37** Rezerviranja, nepredviđene obveze i nepredvidiva imovina
- **MRS 38** Nematerijalna imovina
- **MRS 39** Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje

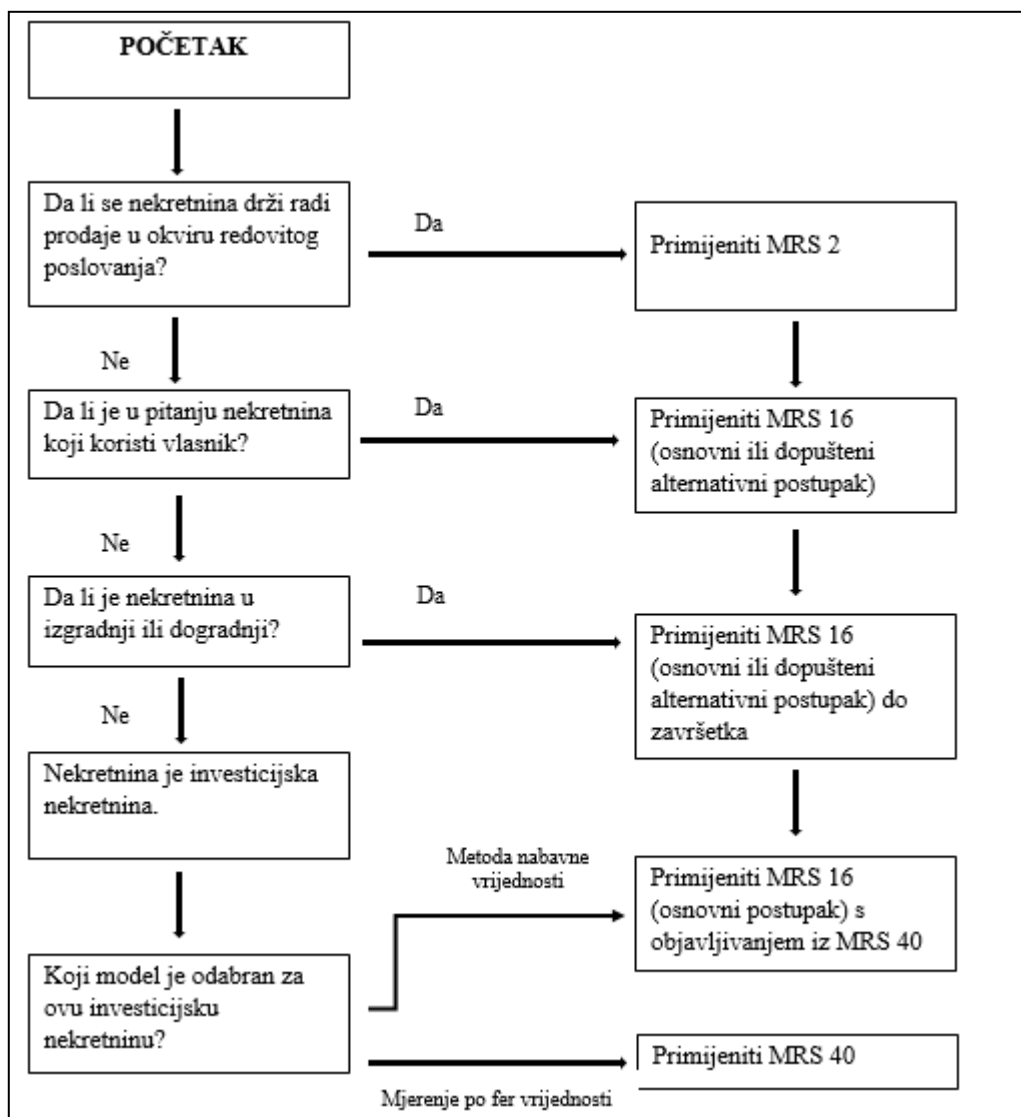
¹¹ *Okvir za primjenu međunarodnih standarda financijskog izvještavanja*, Narodne novine, br. 136/09, Zagreb, 2009.

- **MRS 40** Ulaganje u nekretnine
- **MRS 41** Poljoprivreda

Na kraju prikaza svih računovodstvenih standarda, na primjeru stabla odlučivanja pojasniti ću MRS 40 Ulaganje u nekretnine. Nekretnina je zemljište ili zgrada koju vlasnik drži u financijskom najmu kako bi ostvario prihode od najma ili kako bi porasla tržišna vrijednost nekretnine. Primjeri takvih nekretnina su: zemljište koje se drži u svrhu dugoročnog porasta kapitalne vrijednosti, ali ne zbog kratkoročne prodaje tijekom redovnog poslovanja; zemljište koje se drži za upotrebu u još neutvrđenoj budućnosti; zgrada koju subjekt posjeduje i koju daje u najam; zgrada koja je prazna, ali se drži s namjerom da se iznajmi. Sve navedene nekretnine nisu namijenjene za korištenje u proizvodnji ili ponudi proizvoda (roba ili usluga) ili u administrativne svrhe. Također, one nisu namijenjene prodaji u sklopu redovitog poslovanja.¹²

Dvije su vrste mjerenja nekretnina: početno mjerenje prema trošku nabave te naknadno prema modelu troška ili metodi fer vrijednosti. Kod mjerenja po fer vrijednosti, vrijednost nekretnine se ne umanjuje za očekivane troškove prodaje i nema obračuna amortizacije. Jedan od problema je taj da se fer vrijednost ne može pouzdano utvrditi. Kod modela troška je nešto drugačija situacija. Tu se obračunava amortizacija i provodi se test na umanjenje.

¹² Perčević, H.: MRS 40 – Ulaganja u nekretnine, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb

Slika 1. Prikaz MRS-a 40 Ulaganje u nekretnine pomoću stabla odlučivanja

Izvor: Izrada autora

2.2. MSFI 13 – Mjerenje fer vrijednosti

Za bolje i lakše razumjevanje ovog rada, prije svega je potrebno detaljno pojasniti MSFI 13 jer ovaj računovodstveni standard predstavlja okosnicu za shvaćanje rada.

Odbor za Međunarodne računovodstvene standarde izdao je 12. svibnja 2011. godine MSFI 13 – Mjerenje fer vrijednosti. Tako se formirala jedinstvena baza uputa za mjerenje fer vrijednosti prema MSFI. Službena primjena standarda počela je od 1. siječnja 2013. godine, ali se standard mogao primjenjivati i ranije. Nekoliko je zadaća standarda MSFI 13 od kojih

su najvažnije: pojašnjavanje koncepta fer vrijednosti, davanje uputa, njeno utvrđivanje te propisivanje podataka koji se obvezno objavljuju pri utvrđivanju fer vrijednosti. MSFI 13 ne daje kriterije kojima se propisuje obveza mjerenja fer vrijednosti, već propisuje način mjerenja fer vrijednosti kada se fer vrijednost definira nekim drugim standardom.

Prema MSFI 13 fer vrijednost se definira kao cijena koju je moguće ostvariti prodajom neke imovine ili cijena koja je plaćena za prijenos neke obveze u urednoj transakciji između sudionika na tržištu na datum mjerenja. Za ovu navedenu cijenu se ponekad koristi i termin izlazna cijena.¹³

Kako bi se detaljnije utvrdila fer vrijednost koriste se tehnike vrednovanja kojima je cilj procijeniti cijenu po kojoj bi se imovina mogla prodati, odnosno obveza prenijeti u urednoj transakciji između sudionika na tržištu na datum mjerenja. Kod mjerenja fer vrijednosti potrebno je koristiti one tehnike vrednovanja za koje postoji dovoljna količina podataka za mjerenje. Onda kada su transakcije neposredno vidljive na tržištu, utvrđivanje fer vrijednosti ne predstavlja nikakv problem i relativno je jednostavno. No, ako transakcije nisu direktno vidljive na tržištu, tada se koriste tehnike vrednovanja. One se biraju i jednom izabrana tehnika mora se dosljedno primjenjivati.¹⁴ MSFI 13 navodi tri tehnike vrednovanja koje subjekti mogu koristiti prilikom utvrđivanja fer vrijednosti:¹⁵

- Tržišni pristup – subjekt na tržištu koristi cijene i druge bitne informacije iz tržišnih transakcija istom ili sličnom imovinom/obvezama ili skupinom imovine ili obveza. Kod tržišnog pristupa često su u uporabi tržišni multiplikatori kojima se može mjeriti fer vrijednost vrijednosnica onih subjekata čijim se vrijednosnicama ne trguje javno. Također, kod tržišnog pristupa se primjenjuje i tehnika utvrđivanja cijena pomoću matrica. Ona se koristi za vrednovanje financijskih instrumenata, kao što su primjerice dužničke vrijednosnice.
- Dobitni (prihodni) pristup – subjekt na tržištu svodi svoje buduće iznose (npr. novčane troškove ili prihode i rashode) na jedan tekući ili diskontirani iznos. Ovaj pristup se može koristiti prilikom mjerenja fer vrijednosti subjekta kao cijeline, ali i kod vrednovanja materijalne i nematerijalne imovine te obveza.

¹³ Deloitte Hrvatska.: MSFI u fokusu – *MSFI 13 Mjerenje fer vrijednosti*. Dostupno na: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hr/Documents/about-deloitte/hr_msfi-news-2014-06.pdf (23.03.2015.), str.1-2

¹⁴ Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, op.cit. str. 22-23

¹⁵ Ibid., op. cit. str. 23-26

- Troškovni pristup – korištenjem ove tehnike dobiva se iznos koji bi bio potreban u sadašnjosti kako bi se zamjenio uslužni kapacitet neke imovine. Troškovni pristup se koristi većim dijelom za utvrđivanjem materijalne imovine (nekretnine, oprema, postrojenja) i to u onim slučajevima kada je tržište za neku imovinu neaktivno te je teško procijeniti buduće novčane tokove koji bi trebali proizaći iz te imovine.

2.3. Pojam fer vrijednosti

Pojam fer vrijednosti se prvi puta spominje još u 19. stoljeću, odnosno 1844. godine kada je izdan prvi Zakon o dioničkim društvima u Velikoj Britaniji (*eng.* Joint Stock Companies Act). Nakon njega je 1856. godine izdan novi zakon. Tim zakonima zahtijevalo se da financijski izvještaji poduzeća (kompanija) budu sastavljeni *fer* i *potpuno* kako bi poslovanje poduzeća bilo *točno* i *istinito*. Prije uvođenja obveznih računovodstvenih standarda, poduzeća su sama mogla birati svoje računovodstvene politike vrednovanja pa su tako poduzeća u SAD-u u 1920-ima koristila tržišne cijene prilikom računovodstvenog vrednovanja.¹⁶

Tako su 30-ih godina 20. stoljeća, financijske institucije u SAD-u trebale svoju financijsku imovinu vrednovati po tržišnim vrijednostima. Problem nastaje u doba Velike gospodarske krize kada su tržišne cijene financijske imovine bile u padu. Tako su financijske institucije (banke) u svojim izvještajima umanjivale vrijednost kapitala i financijske imovine. Kako bi banke zadovoljile zakonski potrebnu minimalnu razinu adekvatnosti kapitala morale su smanjiti razinu danih kredita. Te aktivnosti banaka još su dodatno produbile i onako *klimavo* stanje u državi. Završetkom Velike gospodarske krize 1933. godine i uspostavom SEC-a (*eng.* Securities and Exchange Commission), vrednovanje prema tržišnim cijenama bilo je sve rijeđe, a većina poduzeća se okretala konceptu povijesnog troška.¹⁷

¹⁶ Ibid., op. cit. str. 43

¹⁷ Ibid., op. cit. str. 43-44

Početak 1980-ih godina uslijedila je još jedna kriza – štedno-kreditna kriza. Nakon nje koncept fer vrijednosti se ponovno počeo više koristiti. Krizom je bilo zahvaćeno 3234 institucije, koje su bile specijalizirane za odobravanje hipotekarnih kredita. Gubitak koji je za sobom ostavila kriza procjenjuje se na preko 160 milijardi američkih dolara, a kao završetak krize uzima se 1995. godina.¹⁸

Kroz 1990. godinu koncept fer vrijednosti sve je više dobivao na značenju. Američki FASB (*eng.* Financial Accounting Standards Board) izdao je u svibnju 1993. godine Standard financijskog računovodstva (SFAS) 115 – Računovodstvo ulaganja u dužničke i vlasničke vrijednosnice. SFAS 115 je davao poseban tretman financijskim institucijama jer se njime financijska imovina dijelila na tri kategorije: financijska imovina koja se drži do dospelosti, financijska imovina raspoloživa za prodaju i financijska imovina koja se drži za trgovanje. Kako bi se dodatno pojednostavio koncept fer vrijednosti FASB je u rujnu 2006. godine izdao SFAS 157 – Mjerenje fer vrijednosti, kojim je ustanovljen okvir za mjerenje fer vrijednosti. Usporedno s razvojem koncepta fer vrijednosti i američkih standarda financijskog izvještavanja, razvijali su se i europski standardi. Točnije, riječ je o Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) te Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI), koji su kasnije razvijeni. Prvi MRS koji je dao na značenju konceptu fer vrijednosti bio je MRS 39 – Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje. Nakon njega, u svibnju 2011. godine, uveden je MSFI 13 – Mjerenje fer vrijednosti koji se počinje primjenjivati od 1. siječnja 2013. godine.¹⁹

U objašnjavanju koncepta fer vrijednosti profesor William H. Beaver prednost daje tržišnim vrijednostima, za koje smatra da u potpunosti obuhvaćaju karakteristike buduće ekonomske koristi. Prema prof. Beaveru, fer vrijednost se podudara s tržišnim cijenama koje proizlaze iz tržišta savršene konkurencije. One odražavaju procjenu tržišnih sudionika koji sudjeluju u prodaji imovine i u obračun uključuju vremensku vrijednost novca.²⁰

¹⁸ Kindleberger, C i Aliber, R.: *Najveće svjetske financijske krize – Manije, panike i slomovi*. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/media/Data/Webshop/Charles%20Kindleberger%20-%20Najvece%20svjetske%20financijske%20krize.pdf> (27.04.2015.), str. 12

¹⁹ Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, str. 44-45

²⁰ Knežević, G.: *Fer vrednost kao koncept vrednovanja finansijskih instrumenata*. Dostupno na: www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?attachmentid=650&d=1275660234 (18.03.2015.), op. cit. str. 38

Prema MSFI 7 fer vrijednost se definira kao iznos za koji se neka imovina može razmijeniti ili obveza podmiriti između poznatih i spremnih stranaka. MSFI 13 definira fer vrijednost kao cijenu koja bi bila ostvarena prodajom neke stavke imovine ili plaćena za prijenos neke obveze u *urednoj* transakciji među tržišnim sudionicima na *datum mjerenja*. Ta se cijena ponekad spominje kao izlazna cijena. Definicija fer vrijednosti prema MSFI 13 izvedena je iz US GAAP's (*eng.* Generally Accepted Accounting Principles) iz kojih su izvedeni sami MSFI, točnije IFRS (*eng.* International Financial Reporting Standards). Obje definicije točno definiraju fer vrijednost, no postoji razlika među njima. Definicija fer vrijednosti prema MSFI 13 u sebi sadržava dva bitna pojma – datum mjerenja i uredno. *Datum mjerenja* ističe da se fer vrijednost mjeri u određenom trenutku vremena te da je podložna promjenama iz dana u dan. Tu se javlja poveznica s tržišnim cijenama koje se također svakodnevno mijenjaju. Drugi važan pojam je *uredno*, koji naglašava da se prisilna transakcija ne može koristiti kao osnova za određivanje fer vrijednosti.²¹

Kako pojašnjavanje pojma fer vrijednosti ne bi bilo samo monotono *naklapanje* teorije, James Catty nastoji približiti pojam fer vrijednosti na primjeru kupnje Rembrandtove slike. Nakon što su svi kupci odustali od kupnje slike, ostaju dva zadanja kupca koji povisuju ponude za kupnju slike za 1 milijun dolara. Kada je jedan od kupaca ponudio 30 milijuna dolara za sliku, drugi kupac odustaje te prvi kupuje sliku za 30 milijuna dolara. Sad se postavlja pitanje kolika bi bila fer vrijednost te kupljene slike? Svi bi pomislili kako je to 30 milijuna dolara jer su pri toj cijeni prodavatelj i kupac razmijenili imovinu. No, ako se dotaknemo definicije fer vrijednosti prema kojoj je fer vrijednost iznos za koji je neki drugi subjekt na tržištu spreman platiti određeni iznos, dolazimo do zaključka da fer vrijednost Rembrandtove slike ipak nije 30 milijuna dolara. Fer vrijednost slike je zapravo 29 milijuna dolara jer je to iznos koji je drugi kupac bio spreman platiti za sliku. Tako kupac koji je kupio sliku zapravo ostvaruje milijun dolara gubitka.²²

²¹ Schijndel, R. (2010). *Fair value accounting and procyclicality*. Master's thesis. Faculty of Economics Rotterdam, op. cit. str. 6

²² Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, op. cit. str. 13

Godine 2007. na neaktivnim (nelikvidnim) tržištima, mjerenje fer vrijednosti postaje teže zbog izostanka vidljivih tržišnih cijena i aktivnosti trgovanja za složenim financijskim proizvodima. Proizvodi, zbog kojih su tržišta postala nelikvidna, još uvijek mogu biti vrednovani po fer vrijednosti primjenom hipoteze o efikasnom tržištu i modela vrednovanja. Hipoteza o efikasnom tržištu (*eng.* efficient market hypothesis – EMH) je investicijska teorija koja tvrdi da je nemoguće *pobijediti tržište* jer cijene na tržištu uvijek uključuju i odražavaju sve relevantne informacije. Prema EMH, vrijednosnim papirima, točnije dionicama, se uvijek trguje po fer vrijednosti pa je nemoguće da investitor kupi podcijenjenu dionicu i proda je po *napuhanim* cijenama. Kao što je navedeno u izvješću MMF-a iz 2008. godine, fer vrijednost se može procijeniti i kada tržište ne postoji. Modeli procjene fer vrijednosti uključuju očekivani rizik diskontiranih novčanih tijekova, kojeg sudionici na tržištu mogu dobiti iz financijskih instrumenata u određenoj točki vremena. Prema istom izvješću MMF-a iz 2008. godine usvojena je hijerarhija fer vrijednosti sa tri razine, kako bi se razlikovalo usklađivanje prema tržištu (*eng.* Market-to-Market – MTM) od modela vrednovanja imovine i obveza. Navedena hijerarhija propisuje, da je treća razina dopuštena onda kada zahtjevi na prvoj i drugoj razini ne mogu biti ispunjeni.²³

Prva razina vrednovanja, odnosno ulazni podaci prve razine uključuju financijske instrumente kojima se često trguje na tržištima kapitala, kao što su dionice. Također je moguće da se nekim stavkama imovine ili obveza može trgovati na više različitih tržišta. Upravo zbog toga MSFI 13 – Mjerenje fer vrijednosti naglašava kako je prije svega potrebno utvrditi glavno ili najpovoljnije tržište za urednu transakciju nekom imovinom ili obvezom te utvrditi da li neki subjekt može obaviti transakciju po cijeni koja vrijedi za taj dan.²⁴

Druga razina vrednovanja uključuje: kamatnih swap-ove, opcije na dionice kojima se trguje na burzi, zgrada u uporabi ili u posjedu. Ulazni podaci druge razine su izravno ili neizravno vidljivi podaci koji uključuju: cijene koje kotiraju za sličnu imovinu ili obveze na aktivnim ili neaktivnim tržištima, druge ulazne podatke koji su vidljivi te također i one ulazne podatke koji nisu vidljivi, ali uključuju tržišne podatke koji su vidljivi.²⁵

²³ Schijndel, R. (2010). *Fair value accounting and procyclicality*. Master's thesis. Faculty of Economics Rotterdam, op. cit. str. 6-7

²⁴ Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, str. 27

²⁵ Ibid., op. cit. str. 28

Treća razina vrednovanja uključuje: dugoročne valutne swap-ove, obveze razgradnje koje su preuzete u sklopu poslovnog spajanja.²⁶ Ulazni podaci treće razine uopće nisu vidljivi, tj. kod ovi podataka ne postoje tržišni podaci. Ovi podaci su formirani uz pomoć informacija koje bi bile korisne tržišnim sudionicima prilikom određivanja cijene neke imovine ili obveze. Kod ulaznih podataka koji nisu vidljivi, važno je koristiti najbolje moguće informacije koje su dostupne u datim situacijama, što može značiti da će se često puta uključivati i osobni podaci.²⁷

Prva razina vrednovanja	Obavlja usklađivanje prema tržištu (MTM). Uključuje cijene izražene na aktivnim tržištima za jednaku imovinu ili obveze kojima subjekt može pristupiti na datum mjerenja.
Druga razina vrednovanja	Osim cijene na aktivnim tržištima, druga razina uključuje relevantne (vidljive) inpute imovine ili obveza. Tu spadaju: kamatne stope, kreditni spread ili stope prinosa na tržištu.
Treća razina vrednovanja	Ni cijene za jednaku imovinu ili obveze ni vidljivi inputa nisu relativni na tržištu. Treća razina uključuje neprovjerene cijene kojima se vrednuje imovina ili obveze.

Tablica 1: Hijerarhija fer vrijednosti sa tri razine

Izvor: <http://www.iasplus.com>

²⁶ Ibid., op. cit. str. 29

²⁷ Ibid., op. cit. str. 29

3. PRIMJENA KONCEPTA FER VRIJEDNOSTI

U drugom dijelu rada objašnjen je sam pojam fer vrijednosti. To je iznos za koji se neka imovina može razmijeniti ili neka obveza podmiriti, između informiranih i voljnih stranaka u transakciji pred pogodbom.

Treći dio rada se dijeli na dva dijela. U prvi dio se bavi primjenom koncepta fer vrijednosti koji će se objašnjavati prema prof. Vinku Belaku, a u prilogu A prikazana je usporedba MRS i MSFI. Drugi dio odnosi na specifičnosti primjene fer vrijednosti u vrednovanju nefinancijske imovine, financijske imovine i obveza s mogućnošću prijeboja rizika te obveza i vlastitih glavnih instrumenata.

3.1. Kako računovodstvo fer vrijednosti funkcionira u praksi?

Kao što je navedeno u drugom dijelu rada, prilikom objašnjavanja fer vrijednosti sukladno standardima, fer vrijednost se primjenjuje u različitim MRS i MSFI. Točnije, riječ je o: MRS 2, MRS 12, MRS, 16, MRS 17, MRS 18, MRS 19, MRS 20, MRS 21, MRS 28, MRS 30, MRS 32, MRS 36, MRS 38, MRS 39, MRS 40 i MRS 41 te o MSFI 1, MSFI 2, MSFI 3, MSFI 4 i MSFI 5.

3.1.1. Primjena koncepta fer vrijednosti sukladno MRS-u

MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema naglašava kako je fer vrijednost zemljišta i zgrada utvrđena procjenom koju obavljaju kvalificirani procjenitelji. Ista je stvar i u pogledu postrojenja i opreme. Ako tržišna evidencija ne sadržava dokaz o fer vrijednosti nekretnine, postrojenja ili opreme, subjekt će je morati sam utvrditi metodom procijene, upotrebom metode prihoda ili pak amortiziranog zamjenskog troška. Znači, kod utvrđivanja fer

vrijednosti navedenih stavki, MRS 16 navodi tržišnu vrijednost kao bazu za vrednovanje. Ukoliko ona nije dostupna, onda se vrednovanje navedenih stavki vrši procjenom.²⁸

Prema MRS 17 – Najmovi, financijski najam treba priznati kao imovinu/obvezu koja je jednaka iznosu iznajmljene imovine/obveze ili po sadašnjoj vrijednosti minimalnih plaćanja najma (ukoliko je riječ o nižem iznosu). Pri početnom priznavanju imovine ili obveza koje su dio financijskog najma te prilikom priznavanja prihoda iz istog najma, za mjerenje se koristi fer vrijednosti odnosno koristi se sadašnja vrijednost svih minimalnih plaćanja najma.²⁹

Prilikom priznavanja prihoda javlja se fer vrijednost kao osnova mjerenja. Prema MRS 18 – Prihodi, isti se mjere po fer vrijednosti primljene naknade, koja je u obliku novca ili novčanih ekvivalenata te nekog potraživanja. Onda kada dolazi do prodaje proizvoda ili pružanja usluge u zamjenu za proizvode ili usluge koji nisu slični, prihode mjerimo prema fer vrijednosti primljenih proizvoda ili usluga. Postoje situacije u kojima se fer vrijednost primljenih proizvoda ili usluga ne može utvrditi pa se tada njihovi prihodi mjere po fer vrijednosti koja se podudara sa svotom prenesenog novca ili novčanih ekvivalenata.³⁰

U skladu s MRS-om 20 – Računovodstvo državne potpore i objavljivanje državne pomoći, nenovčane potpore se mjere po fer vrijednosti nenovčane imovine te se iste iskazuju prema fer vrijednosti nenovčane imovine. Osim tog načina, nenovčane potpore se mogu iskazivati i u nominalnoj svoti. Kada je riječ o nenovčanim potporama koje proizlaze iz državnih potpora, MRS 20 ne propisuje način utvrđivanja fer vrijednosti, već se ista određuje prema MRS-u ili MSFI-u koji definira tu vrstu imovine.³¹

MRS 30 – Objavljivanje u financijskim izvještajima banaka i sličnih financijskih institucija, naglašava kako bi banke trebale objavljivati fer vrijednost svoje financijske imovine za najmanje četiri kategorije i to za: zajmove i potraživanja, ulaganja koja se drže sve do dospijeca, financijska imovina raspoloživa za prodaju te financijska imovina po fer vrijednosti kroz izvješće o dobiti ili gubitku.³²

²⁸ Belak, V. (2006). Fer vrijednost i tržišno računovodstvo (I. dio). *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 11/2006. op. cit. str. 25

²⁹ Ibid., op. cit. str. 25

³⁰ Ibid., op. cit. str. 25

³¹ Ibid., op. cit. str. 25

³² Ibid., op. cit. str. 25

MRS 36 – Umanjenje imovine, uglavnom se odnosi na nekretnine, postrojenja i opremu te na nematerijalnu i financijsku imovinu. Prema njemu, subjekt bi trebao na datum izvještavanja ocijeniti da li postoje pokazatelji koji dokazuju da neko sredstvo može biti umanjeno. Ako se dokaže da takav pokazatelj postoji, subjekt procjenjuje nadoknadivu svotu sredstava te ukoliko je potrebno umanjuje iznos sredstva do nadoknadive svote. Mjerenje nadoknadive svote nekog sredstva provodi se na dva načina – pomoću fer vrijednosti umanjene za troškove prodaje te pomoću vrijednosti u uporabi. Ukoliko je bilo koja od dvije prethodno navedene svote veća od knjigovodstvene, tada se iznos sredstva ne umanjuje. Ako su obje svote manje od knjigovodstvene, iznos sredstva umanjujemo na veću svotu koja je manja od knjigovodstvene svote. Za svako pojedinačno sredstvo bitno je odrediti nadoknadivu svotu. Ona se ne određuje onda kada sredstvo ne stvara priljeve novca iz kontinuirane upotrebe. Tada se nadoknadiva svota određuje za jedinicu koja stvara novac (JSN). Kad je već pojašnjena jedinica koja stvara novac, bitno je pojasniti i vrijednost u uporabi. Ona se utvrđuje procjenom budućih novčanih tokova koje će donijeti kontinuirana upotreba nekog sredstva, pri čemu se koriste i druge bitne informacije.³³

Određivanje fer vrijednosti nematerijalne imovine propisuje MRS 38 – Nematerijalna imovina. Taj postupak je puno kompliciraniji i teži nego određivanje fer vrijednosti materijalne imovine. Nematerijalna imovina se po fer vrijednosti mjeri u trenutku kada se ista stječe te naknadno nakon početnog priznavanja. Ukoliko je neko nematerijalno sredstvo stečeno u sklopu poslovnog spajanja, trošak nabave tog sredstva je zapravo fer vrijednost na datum stjecanja. U tom slučaju, fer vrijednost tog nematerijalnog sredstva utvrđuje se na način da reflektira očekivanja tržišta o budućim ekonomskim koristima koje će subjekt ostvarivati iz određenog sredstva. Prema MRS 38 najpouzdaniji način za utvrđivanje fer vrijednosti nematerijalne imovine predstavljaju tržišne cijene s aktivnog tržišta gdje se ističe tekuća ponudena cijena. Ukoliko ponudene cijene nisu raspoložive, tada baza za utvrđivanje fer vrijednosti može biti i cijena posljednje transakcije ali pod uvjetom da se ekonomske okolnosti bitno ne mijenjaju. Javljaju se i situacije u kojima ne postoji aktivno tržište za neko nematerijalno sredstvo. Tada se prilikom određivanja fer vrijednosti može upotrebljavati svota posljednje transakcije za neko slično sredstvo.³⁴

³³ Ibid., op. cit. str. 25-26

³⁴ Ibid., op. cit. str. 26-27

MRS 39 – Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, pojašnjava da se fer vrijednost nekog financijskog instrumenta temelji na kotiranoj tržišnoj cijeni onda kada postoji aktivno tržište. Ukoliko ono ne postoji, fer vrijednost nekog financijskog instrumenta se određuje tehnikama procjene i to: modelom opcijskih cijena, tržišnom vrijednošću financijskih instrumenata ili pak analizom diskontiranog novčanog tijeka. Kao MRS 38, tako se i MRS 39 vodi tržišnim cijenama prilikom određivanja fer vrijednosti financijskih instrumenata. Onda kada ne postoji tržišna cijena, koriste se metode procjene.³⁵

Ulaganje u nekretnine regulira MRS 40. Prema njemu, sva imovina koja je razvrstana kao ulaganje u nekretnine početno se mjeri prema trošku nabave. Kako svako pravilo ima iznimke, to vrijedi i za ovo. Tako primjerice, s udjelima u nekretninama koje se drže u najmu i razvrstavaju se kao ulaganje u nekretnine, treba postupati u skladu s MRS-om 18. Znači da, takvu imovinu treba priznati po fer vrijednosti ili po sadašnjoj vrijednosti minimalnih plaćanja najma i to u ovisnosti koji od tih iznosa je manji.³⁶

Utvrđivanje fer vrijednosti poljoprivrednih proizvoda, odnosno biološke imovine, propisuje MRS 41 – Poljoprivreda. Ovaj MRS određuje kako bi se biološka imovina (živicu biljke i životinje) trebala mjeriti pri početnom priznavanju i na svaki datum bilance i to po fer vrijednosti umanjenoj za troškove do točke prodaje. Ako za biološku imovinu postoji aktivno tržište, fer vrijednost te imovine se određuje na temelju tržišne cijene.³⁷

3.1.2. Primjena koncepta fer vrijednosti sukladno MSFI-u

Isplate s temelja dionica se prema MSFI 2 temelje na fer vrijednosti. Tu dolazi do izmjene definicije fer vrijednosti koja glasi: *Fer vrijednost je iznos za koji dvije strane mogu razmijeniti neko sredstvo ili glavnički instrument te podmiriti transakciju.* Ako su tržišne cijene dostupne, fer vrijednost danih glavničkih instrumenata, mjeri se prema njima i to vodeći računa o uvjetima pod kojima su glavnički instrumenti dani. U suprotnoj situaciji, odnosno pri ne postojanju tržišni cijena, subjekt određuje fer vrijednost metodom procjene. Također, MSFI 2 dopušta mjerenje prema *intrinzičnoj vrijednosti* glavničkih instrumenata i to

³⁵ Ibid., op. cit. str. 27

³⁶ Ibid., op. cit. str. 27-28

³⁷ Ibid., op. cit. str. 28

onda kada fer vrijednost nije moguće pouzdano izmjeriti. Intrizična vrijednost predstavlja stvarnu, odnosno unutrašnju realnu vrijednost. Kada je riječ o dionicama koje su dodijeljene zaposlenicima, njihova fer vrijednost se također mjeri prema tržišnoj cijeni. Ako se dionicama subjekta trguje javno, fer vrijednost se mjeri prema procijenjenoj tržišnoj cijeni.³⁸

Poslovnim spajanjima, odnosno povezivanjem dvaju ili više subjekata u jedan zajednički subjekt, bavi se MSFI 3. Prema Zakonu o trgovačkim društvima postoje četiri tipa poslovnih spajanja: spajanje, pripajanje i povezivanje društava te kupnja neto imovine. Onda kada je između dva subjekta teško utvrditi onog koji je stjecatelj, MSFI 3 naglašava da je stjecatelj onaj čija je fer vrijednost viša od fer vrijednosti drugog subjekta.³⁹

Podjela troškova nekog poslovnog spajanja na stečenu imovinu i preuzete obveze, vrednuje se po njihovim fer vrijednostima. Ovo pravilo se ne odnosi jedino na imovinu raspoloživu za prodaju, koja je u nadležnosti MSFI 5. Ta imovina se priznaje prema fer vrijednosti umanjenoj za troškove prodaje.⁴⁰

Ugovore o osiguranju regulira MSFI 4. Ovaj standard od subjekata traži izdvajanje ugrađenih derivativa iz primarnog ugovora nositelja. Ti ugrađeni derivativi se onda mjere po fer vrijednosti te promjena njihove fer vrijednosti postaje dio dobiti ili gubitka. MSFI 4 ne utvrđuje fer vrijednost, već taj dio prenosi na MRS 39 – Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje. Osiguratelj bi trebao, u situaciji kada su ugovori o osiguranju stečeni poslovnim spajanjem ili prijenosom portfelja, na dan pribave, tu stečenu imovinu i preuzete obveze mjeriti po fer vrijednosti.⁴¹

Dugotrajna imovina namjenjena prodaji i prestanak poslovanja dio su djelokruga MSFI 5. Oni se također mjere po fer vrijednosti umanjenoj za troškove prodaje ili po knjigovodstvenoj vrijednosti te se priznaju po onoj vrijednosti koja je niža.⁴²

³⁸ Ibid., op. cit. str. 28-29

³⁹ Ibid., op. cit. str. 29

⁴⁰ Ibid., op. cit. str. 29

⁴¹ Ibid., op. cit. str. 30

⁴² Ibid., op. cit. str. 30

3.2. Specifičnosti primjene fer vrijednosti

Drugi dio primjene koncepta fer vrijednosti nastoji prikazati specifičnosti primjene fer vrijednosti u vrednovanju nefinancijske imovine, financijske imovine i obveza s mogućnošću prijeboja rizika te obveza i vlastitih glavničkih instrumenata.

Vrednovanje nefinancijske imovine prepušteno je raznim MSFI-ima i to pod uvjetom da se nefinancijska imovina vrednuje prema fer vrijednosti ili prema vrijednosti koja je izvedena iz fer vrijednosti. Kad se vrednuje nefinancijska imovina bitna stavka je njena *maksimalna i najbolja moguća uporaba*, koja uzima u obzir uporabu nefinancijske imovine pod uvjetom da je ona zakonom dopuštena, fizički moguća i financijski isplativa. Također, važno je naglasiti da li se ta imovina koristi samostalno ili pak u kombinaciji s nekom drugom imovinom. Iz navedenog koncepta maksimalne i najbolje moguće uporabe proizlazi pretpostavka prema kojoj se određuje da li sudionici na tržištu mogu ostvariti najveću vrijednost korištenjem imovine kao samostalnog sredstva ili u kombinaciji s drugom imovinom/obvezama.⁴³

Kod primjene fer vrijednosti u vrednovanju financijske imovine i obveza javlja se razlika u odnosu na vrednovanje nefinancijske imovine. U ovom slučaju odredbe MSFI 13 ne dopuštaju vrednovanje financijske imovine i obveza prema konceptu maksimalne i najbolje moguće upotrebe niti prema pretpostavci za vrednovanje financijskih instrumenata. Fer vrijednosti financijske imovine i obveza određuje se prema obračunskim jedinicama koje su propisane drugim MSFI-ma te se u pravilu odnose na zasebni financijski instrument koji predstavlja obračunsku jedinicu. I kod ovog pravila postoji iznimka pa se tako financijska imovina i obveze s mogućnošću prijeboja rizika mjere u skladu s načinom na koji bi sudionici na tržištu odredili cijenu neto izloženosti u određenom trenutku vremena.⁴⁴

⁴³ Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, op. cit. str. 18-19

⁴⁴ Ibid., op. cit. str. 21

Kada je riječ o vrednovanju obveza i vlastitih glavničkih instrumenata glavnu riječ ima MSFI 13. Mjere fer vrijednosti se odnose na prijenos obveza ili vlastitih glavničkih instrumenata sudionicima na tržištu na dan poslovnog spajanja. U *realnom svijetu* postoji situacija u kojoj nema pojave vidljivog tržišta informacija o cijenama obveza i vlastitih glavničkih instrumenata. U situacijama u kojima cijena iste ili slične obveze ili vlastitog glavničkog instrumenta nije dostupna, a druga strana drži tu stavku kao imovinu, fer vrijednost se mjeri s mjesta drugog sudionika tj. one osobe koja drži stavku kao imovinu.⁴⁵

Onda kada kotirane cijene ne nisu dostupne, a drugi sudionik ne drži istu ili sličnu stavku kao imovinu, mjerenje fer vrijednosti je kompliciranije. Tada subjekt može razmatrati dvije ponuđene opcije:⁴⁶

- buduće odljeve novca koje neki sudionik na tržištu može očekivati onda kada ispuni neku obvezu (uključuje naknadu za preuzimanje obveze)
- vrijednost koju bi neki sudionik na tržištu ostvario za sklapanje ili izdavanje jednake obveze ili glavničkog instrumenta prilikom formiranja cijene iste stavke na glavnom ili najpovoljnijem tržištu

U prvoj opciji subjekt procijenjuje buduće odljeve novca koje bi sudionici na tržištu trebali ostvariti ukoliko realiziraju obvezu, dok se druga opcija odnosi na korištenje premisa koje upotrebljavaju sudionici na tržištu onda kada određuju cijene obveza ili vlastitih glavničkih instrumenata.⁴⁷

⁴⁵ Ibid., op. cit. str. 19

⁴⁶ Ibid., op. cit. str. 20

⁴⁷ Ibid., op. cit. str. 20

4. PROCIKLIČKI KARAKTER RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI

Četvrti dio rada bavi se procikličkim karakterom računovodstva fer vrijednosti. Prije svega treba objasniti pojam procikličnosti. Prema Odboru za financijsku stabilnost (*eng.* Financial Stability Board – FSB) procikličnost se opisuje kao dinamička interakcija pozitivnih povratnih mehanizama između financijskog i realnog sektora gospodarstva. Ta interakcija ima za cilj ojačati poslovne cikluse i smanjiti financijsku nestabilnost.⁴⁸

Svoju definiciju procikličnosti daje i Američka komisija za vrijednosne papire i burze (SEC). Objašnjava procikličnost kao pojačanje inače normalnih cikličkih poslovnih fluktuacija.⁴⁹

Procikličnost se također može definirati kao ekonomska varijabla koja je pozitivno povezana sa stanjem u privredi, odnosno kreće se u istom smjeru kao i agregatni input.⁵⁰

Prema FSB-u postoje dva osnovna izvora potencijalne procikličnosti. Prvi se odnosi na ograničenja u menadžmentu rizika, odnosno u upravljanju rizicima. Menadžment rizika je proces mjerenja, procjene i razvoja strategija za upravljanje rizikom tj. za kontrolu rizika. Mjerenje inputa upravljanja rizicima, kao što je vjerojatnosti neispunjavanja obveza i gubitaka, imaju tendenciju da postanu procikličnog karaktera. Na primjer, kreditni rizici podcijenjeni tijekom gospodarskog rasta (koji je uslijedio prije financijske krize 2008. godine), utjecali su na cijene financijskih proizvoda koje su sklone bržem padu zbog podcijenjenih parametara rizika i tako stvaraju prociklički učinak. Drugi izvor procikličnosti je narušavanje poticaja između individualnih agenata – menadžera i trgovaca te sustava u cjelini. Na primjer, u kasnoj fazi ekspanzije prije krize, iz perspektive pojedinog agenta možda je teško suzdržati se od angažiranja u rizična ulaganja zbog kratkoročnih profita i straha za smanjenje tržišnog udjela. Ti kratkoročni profiti stvaraju iskrivljenu sliku za investitore, potičući ih da investiraju, iako je trend investiranja već bio u padu.⁵¹

⁴⁸ Schijndel, R. (2010). *Fair value accounting and procyclicality*. Master's thesis. Faculty of Economics Rotterdam, op. cit. str. 11

⁴⁹ Ibid., op. cit. str. 11

⁵⁰ Ibid., op. cit. str. 11

⁵¹ Ibid., op. cit. str. 11

4.1. Veza računovodstva fer vrijednosti i procikličnosti

Koncept računovodstva fer vrijednosti vječna je tema rasprave između regulatora, utemeljitelja standarda, investitora i računovodstvenih stručnjaka. Stoga se u nastavku rada nalaze četiri glavna problema o kojima se raspravlja.

Prvi dio pojašnjava kao je računovodstvo fer vrijednosti potencijalno nerealno u nedostatku kotiranih tržišnih cijena. Postoje čvrsti empirijski dokazi koji povećavaju važnost računovodstva fer vrijednosti koje ono pruža korisnicima financijskih izvještaja u odnosu na informacije koje im daje povijesni trošak. Neke od studija pokazuju da su procjene fer vrijednosti snažnije povezane s cijenama dionica koje kotiraju na aktivnim tržištima u odnosu na ona neaktivna – nelikvidna tržišta. Empirijska studija pokazala je da prva i druga razna hijerarhije fer vrijednosti daju veću važnost za financijske izvještaje od treće razine. Zaključak je da procjena fer vrijednosti pruža korisne informacije, ali da je potrebna određena dopuna, posebno na trećoj razini. Problem također nastaje u nedostatku tržišnih cijena. Iako je to od važnog interesa, alternativa vraćanja natrag na povijesni trošak, donosi sa sobom još veće nedostatke. Slična imovina se vrednuje različitim cijenama što rezultira i različitim vrijednostima.⁵²

Drugi problem pojašnjava kako računovodstvo fer vrijednosti povećava volatilnost iskazanih prihoda. Prije svega da pojasnim pojam volatilnosti. Volatilnost mjeri nepredvidljivu promjenu neke varijable u nekom razdoblju. Primjerice, volatilnost valute ili nekog drugog financijskog instrumenta ukazuje na veličinu promjena njegove cijene u proteklom razdoblju. Uobičajeno se računa kako standardna devijacija promijene cijene u tom razdoblju. Volatilnost se smatra pokazateljem rizičnosti.⁵³

⁵² Ibid., op. cit. str. 12

⁵³ Visković, J. Materijali s predavanja iz predmeta Međunarodne poslovne financije, Ekonomski fakultet Split, 2015. godina

S obzirom na utjecaj računovodstva fer vrijednosti na financijske institucije i općenito na financijski sustav, javlja se još jedna tema rasprave – da li računovodstvo fer vrijednosti može povećati volatilitnost iskazanih prihoda? Treba naglasiti kako se ova rasprava odnosi i na temu samog rad. Tako je 1995. godine američka profesorica Mary E. Barth ispitala utjecaj računovodstva fer vrijednosti na financijske izvještaje banaka. Ustanovila je povećanje volatilitnosti zarada i jamstvenog kapitala. U novijoj studiji iz 2004. godine Barth je identificirala tri izvora volatilitnosti financijskih izvještaja koji su povezani s korištenjem fer vrijednosti u financijskim izvještajima. To su: procjena pogreške volatilitnosti, inherentna volatilitnost te mjerenje mješovite volatilitnosti.⁵⁴

Barth je razvila sljedeći model za utvrđivanje fer vrijednosti koji je priznat u financijskim izvještajima, a koji uključuje procjenu pogreške volatilitnosti i inherentne volatilitnosti:⁵⁵

$$X = x + \varepsilon$$

Pri čemu je:

X – priznata fer vrijednost u financijskim izvještajima s varijancom $\sigma_x^2 = \sigma_x^2 + \sigma_\varepsilon^2$

x – fer vrijednost imovine ili obveza s varijancom σ_x^2 kao svoja inherentna volatilitnost

ε – procjena pogreške s varijancom σ_ε^2

Procjena pogreške volatilitnosti uglavnom je povezana s procjenom proizvoda za koje ne postoji aktivno tržište. U nedostatku aktivnih tržišta, vrijednost se procjenjuje i prati pomoću procjene pogreške (ε). Predviđena sadašnja vrijednost budućih novčanih tokova pojedinih proizvoda vjerojatno će se razlikovati od ostvarenih tokova. Barth tvrdi kako su pogreške procjene uobičajeni i neizbježni nusproizvod procesa procjene.⁵⁶

Inherentna volatilitnost se odnosi na tzv. *normalnu* ekonomsku volatilitnost. Kako se tržišne cijene mijenjaju tijekom vremena, tako se mijenja i procjena fer vrijednosti. Te fluktuacije su sastavni dio tržišta i nisu rezultat nekog obračunskog procesa. Između ostalog, Barth tvrdi da dodatne informacije (objave) o srednjoj vrijednosti i varijanci x mogu pružiti korisne informacije za korisnike financijskih izvještaja kako bi vrijednost x predvidjeli sa što većom

⁵⁴ Schijndel, R. (2010). *Fair value accounting and procyclicity*. Master's thesis. Faculty of Economics Rotterdam, op. cit. str. 12

⁵⁵ Ibid., op. cit. str. 12-13

⁵⁶ Ibid., op. cit. str. 13

sigurnošću. Međutim, kao što model prikazuje, izvještajna vrijednost je još uvijek predmet pogreške procjene.⁵⁷

Treći izvor volatilnosti je **mjerenje mješovite volatilnosti**. Ono proizlazi iz činjenice da sva imovina ili sve obveze nisu vrednovane po fer vrijednosti. Neka imovina ili obveze vrednuju se po povijesnim troškovima ili se uopće ne priznaju. Dakle, ekonomski učinci ne utječu na svaku vrijednost imovine ili obveza u financijskim izvještajima. Barth daje primjer u kojem se imovina vrednuje po fer vrijednosti, a fiksne kamatne stope po povijesnom trošku. Povećanje kamatnih stopa na tržištu, smanjuje vrijednost imovine i obveza, ali se to smanjenje obveza ne priznaje u financijskim izvještajima jer se obveze vrednuju po povijesnim troškovima. Povećanje kamatnih stopa ima veći negativni utjecaj na prihode i vrijednost imovine, ako i samo ako, se fer vrijednost ili povijesni trošak temelje na koristi. Barth navodi da je povećanje volatilnosti izravna posljedica računovodstvenog sustava mješovitog mjerenja. To znači da računovodstveni sustav mješovitog mjerenja može biti dio procikličnosti.⁵⁸

Treći problem pojašnjava kako postoji nedosljednost između mjerenja imovine i obveza po fer vrijednosti. Definicija fer vrijednosti navodi da je fer vrijednost imovine ili obveza cijena ili iznos koji se primi kada se neka imovina proda ili neka obveza namiri na datum mjerenja. Ta definicija pretpostavlja da na kraju svakog izvještajnog razdoblja, tvrtka priprema likvidacijsku bilancu kako bi utvrdila u kojoj mjeri se imovina i obveze vrednuju prema fer vrijednosti. Međutim, to nije u skladu s načelom neograničenog vremena poslovanja (kontinuiteta) jer je ono potrebno za izradu financijskih izvještaja. Američka udruga bankara (*eng.* The American Bankers Association – ABA) snažno se protivi računovodstvu fer vrijednosti. Prema njima, fer vrijednost neće ispravno odražavati ugovorene buduće novčane tijekomove investicija, koje su namijenjene da se drže do dospelja. ABA je izjavila kako će fer vrijednost zapravo dovesti u zabludu korisnike financijskih izvještaja banaka.⁵⁹

U zadnjem dijelu riječ je o utjecaju kojeg bi prociklički efekt računovodstva fer vrijednosti imao na bilancu tvrtke i financijski sustav u cjelini. Godine 2007. na nelikvidnim tržištima, financijski su se instrumenti prodavali ispod njihove fundamentalne vrijednosti (njihov osnovni budući novčani tijek ili iznos za koji su eventualno prodani). Zbog smanjenja

⁵⁷ Ibid., op. cit. str. 13

⁵⁸ Ibid., op. cit. str. 13

⁵⁹ Ibid., op. cit. str. 14

cijena dolazi i do smanjenja vrijednosti tvrtke. Financijski instrumenti u kombinaciji sa regulatornim kapitalnim zahtjevima, mogu prisiliti tvrtku da proda vrijednosne papire na nelikvidnim tržištima. Ta prisilna prodaja može učiniti tržište još više nelikvidnim i nestabilnim, što onda rezultira daljnjim padom cijena. Osim toga, povećana volatilnost dovodi do nesigurnosti za investitore i to smanjuje njihovo povjerenje u tržište. Nadalje, nerealizirani gubici, koji su zbog računovodstva fer vrijednosti priznati u financijskim izvještajima, mogu još više umanjiti povjerenje investitora. To onda može dovesti do daljnje tržišne nelikvidnosti, smanjenja financijske stabilnosti, pada cijena i smanjenja vrijednosti imovine tvrtke. Neki znanstvenici ukazuju na zabrinutost vezanu za računovodstvo fer vrijednosti i njegov potencijalni prociklički efekt. Ipak, drugi smatraju da je prociklički efekt računovodstva fer vrijednosti povezan s upotrebom financijskih izvještaja za regulatorne kapitalne zahtjeve. Oni tvrde kako računovodstvo fer vrijednosti nije temeljni uzrok ekonomske krize ni procikličnost.⁶⁰

4.2. Istraživanja na temu računovodstva fer vrijednosti i procikličnosti

Na temu računovodstva fer vrijednosti i procikličnosti, odnosno njihove veze, provedeno je nekoliko istraživanja. Ovaj rad donosi dva istraživanja iz 2008. i 2010. godine.

Odluku o istraživanju ova dva pojma, ali i njihovih veza i utjecaja, prvi donosi SEC. Razlog tom istraživanju leži u činjenici da u Zakonu o hitnoj ekonomskoj stabilizaciji iz 2008. godine (*eng. the Emergency Economic Stabilization Act of 2008.*), nije bilo naveden potencijalni utjecaj procikličnosti računovodstva fer vrijednosti. Empirijsko istraživanje temeljilo se na uzorku od 50 financijskih institucija koje djeluju diljem SAD-a. Uzorak je uključivao banke, osiguravajuća društva, kreditne institucije, vlade saveznih država te brokere – dilere. Te financijske institucije su bile raspoređene na način da 30 velikih institucija pokriva 75% imovine svih financijskih institucija, a preostalih 20 pokriva 25%. Mjerili su se imovina i obveze financijskih institucija po fer vrijednosti te njihov utjecaj na financijski rezultat – dobit ili gubitak.⁶¹

⁶⁰ Ibid., op. cit. str. 14-15

⁶¹ Ibid., op. cit. str. 19-20

Studija je pokazala da od ukupnog broja financijskih institucija njih 45% vrednuje svoju imovinu po fer vrijednosti. Kad se gledaju obveze taj postotak je niži. Naime, 17% financijskih institucija vrednuje svoje obveze prema fer vrijednosti. U istraživanju prednjače osiguravajuća društva, koja čak 71% imovine vrednuju po fer vrijednosti. Oko 25% ukupne imovine po fer vrijednosti utječe na račun dobiti i gubitka, a samim time i na financijski rezultat ovih institucija. SEC je zaključio da upotreba računovodstva fer vrijednosti može imati negativne posljedice, kao što je slučaj u bankama. Zbog upotrebe računovodstva fer vrijednosti banke SAD-a su u prvom tromjesečju 2008. godine imale manjak od 56,5 milijardi dolara. Upotreba računovodstva fer vrijednosti može se negativno odraziti na kapital i prihode te se tada može inkorporirati procikličnost. Također, SEC je zaključio kako računovodstvo fer vrijednosti nije imalo apsolutno nikakav utjecaj na financijsku krizu iz 2008. godine, o čemu će više riječi biti u petom poglavlju.⁶²

Nadalje, istraživanje je pokazalo kako je računovodstvo fer vrijednosti i dalje najpoželjnija računovodstvena metoda jer korisnicima financijskih izvještaja pruža najrelevantnije informacije. Koncept povijesnog troška nikako nije opcija za vrednovanje jer se njegovim korištenjem ne odražava stvarni financijski položaj subjekta.⁶³

Drugo istraživanje iz 2010. godine djelo je tri profesora – Bert Jan Bout, Ralph ter Hoeven i Henk Langendijk. Ono posjeduje metodologiju sličnu istraživanju SEC-a. Glavna razlika je u tome što se ovo istraživanje fokusira na financijske institucije koje djeluju u Europi. Istraživanje je provedeno na uzorku od 55 europskih banaka i osiguravajućih društava. Slično kao i izvještaj SEC-a, ovo istraživanje nastoji utvrditi u kojoj mjeri financijske institucije vrednuju svoju imovinu i obveze prema fer vrijednosti.⁶⁴

⁶² Ibid., op. cit. str. 19-20

⁶³ Ibid., op. cit. str. 20

⁶⁴ Ibid., op. cit. str. 20-21

Studija je otkrila blagi porast vrednovanja imovine po fer vrijednosti u razdoblju između 2007. i 2008. godine. Na kraju 2007. godine europske banke su 51% svoje imovine, vrednovale po fer vrijednosti, dok u 2008. godini dolazi do porasta vrednovanja po fer vrijednosti na nekih 53%. Kad su u pitanju obveze, na kraju 2007. godine 30% svih obveza bile su vrednovane po fer vrijednosti, dok je nakon godinu dana postotak veći za 11% (41%). Kada se povuče paralela između SAD-a i Europe vidljivo je da europske financijske institucije, u ovom slučaju banke, više vrednuju svoja sredstva (imovinu i obveze) po fer vrijednosti, u odnosu na američke. Kad se gleda vrednovanje imovine razlike su zanemarive, tek nekoliko postotnih poena (8%). Ali kada je riječ o vrednovanju obveza ta razlika se penje na 24%.⁶⁵

Autori	Predmet studije	Uzorak	Metodologija	Posljedica
SEC (2008.)	Povezanost FVA i procikličnosti	50 financijskih institucija s područja SAD-a	Analiza utjecaja FVA: u kojoj mjeri financijske institucije kosrite FVA	Vidljivi prociklički učinci FVA.
Bert Jan Bout, Ralph ter Hoeven i Henk Langendijk (2010.)	Povezanost FVA, neaktivnih tržišta i procikličnosti	55 Europskih financijskih institucija	Analiza utjecaja FVA: u kojoj mjeri financijske institucije kosrite FVA	Minimalan utjecaj procikličnosti na FVA.

Tablica 2. Sažeti prikaz dva istraživanja na temu računovodstva fer vrijednosti i procikličnosti

Izvor: Prilagodba autora prema Roland van Schijndel (2010.), Master's thesis – *Fair value accounting and pro-cyclicality*

⁶⁵ Ibid., op. cit. str. 21

5. POTENCIJALNI UTJECAJ RAČUNOVODSTVA FER VRIJEDNOSTI NA HRVATSKI BANKARSKI SEKTOR

Zadnji dio rada predstavlja srž samog rada koji prikazuje potencijalni utjecaj računovodstva fer vrijednosti na hrvatski bankarski sektor. Prije svega da se dotaknem pojma bankarskog sektora. Bankarski sektor predstavlja strukturu bankarstva u nekoj zemlji ili skupini zemalja. U *Lijepoj našoj* zauzima najveći dio financijskog sektora.

5.1. Bankarski sektor u Republici Hrvatskoj

Bankarski sektor predstavlja strukturu bankarstva u nekoj zemlji ili skupini zemalja. Uključuje organizaciju, funkciju, vlasništvo i međusobnu povezanost banaka. Također, pojam bankarskog sektora može označavati podjelu rada u jednoj zemlji koja je rezultat specijalizacije ili nekih zakonskih propisa. Bankarski sektor predstavlja najznačajniji dio ukupnoga financijskog sektora u Hrvatskoj, a najvažnije financijske institucije su banke.

U vrijeme izrade ovog rada bankarski sektor Republike Hrvatske sastojao se od 27 banaka i jedne štedne banke – Tesla štedna banka d.d. Po klasifikaciji HNB-a banke se dijele prema vlasničkoj strukturi na: banke u domaćem vlasništvu (domaće privatno ili domaće državno vlasništvo) i banke u stranom vlasništvu.⁶⁶

	XII. 2012.		XII. 2013.		XII. 2014.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Domaće vlasništvo	15	9,9	14	10,3	12	9,9
Domaće privatno vlasništvo	13	5,2	12	5,1	10	4,7
Domaće državno vlasništvo	2	4,8	2	5,3	2	5,2
Strano vlasništvo	16	90,1	16	89,7	16	90,1
Ukupno	31	100,0	30	100,0	28	100,0

Tablica 3: Vlasnička struktura banaka i udio njihove imovine u imovini svih banaka

Izvor: HNB, bilten o bankama br. 28/2015.

⁶⁶ HNB (2015.): Popis kreditnih institucija – Banke koje imaju odobrenje za rad., Dostupno na: www.hnb.hr (07.09.2015.)

Bankarski sektor najznačajniji je dio financijskog sustava u Hrvatskoj. Financijski sustav Republike Hrvatske ima obilježja onih financijskih sustava koji se nalaze u procesu tranzicije, kao što je slučaj primjerice s Estonijom, Češkom, Slovačkom. Kod financijskih sustava tih zemalja, kao i našeg, banke su najvažnije financijske institucije, osnovni izvor financiranja je kredit, financijsko tržište još uvijek nije dovoljno razvijeno, homogenost financijskih instrumenata kojima se trguje na financijskom tržištu, nedostatna ponuda hibridnih i derivativnih financijskih instrumenata, nedovoljna primjena računovodstva i aktivnosti zaštite, itd. No, i na ovom planu se u posljednjih nekoliko godina događaju bitne promjene koje imaju utjecaj na osnaživanje hrvatskog financijskog sustava. Naime, uvode se novi financijski instrumenti i povećava se njihova ponuda na tržištu te je povećana kontrola koja se vrši nad financijskim institucijama i financijskim tržištima.⁶⁷

	Ukupno
IMOVINA	
Gotovina i depoziti kod HNB-a	
Gotovina	7.849.169
Depoziti kod HNB-a	45.042.425
Depoziti kod financijskih institucija	25.720.863
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	13.862.106
Vrijednosni papiri	39.012.892
Derivatna financijska imovina	2.472.580
Kreditni financijskim institucijama	5.801.297
Kreditni ostalim komitentima	248.733.912
Ulaganja u podružnice i pridružena društva	2.975.752
Preuzeta imovina	1.622.384
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.360.327
Kamate, naknade i ostala imovina	6.548.769
Manje: Ispravak vrijednosti za gubitke na skupnoj osnovi	0
UKUPNO IMOVINA	404.002.477

Tablica 4: Ukupna imovina hrvatskog bankarskog sektora na dan 30.06.2015. godine

Izvor: Agregirano nekonsolidirano mjesečno statističko izvješće, HNB

⁶⁷ Perčević, H. i Hladika, M.: *Utjecaj računovodstvenoga tretmana naknadnog mjerenja financijskih instrumenata na financijski položaj i profitabilnost hrvatskoga bankarskog sektora*. Dostupno na: www.hrcak.srce.hr/94170 (07.09.2015.), str. 668

Kao što je vidljivo iz tablice 4., financijski instrumenti dominiraju u strukturi aktive bankarskog sektora u Hrvatskoj. Pri tome, najznačajniju stavku aktive čine krediti sa 63% ili preko 254 milijarde kuna. Nakon kredita značajni dio aktive otpada na depozite kod HNB i ostalih financijskih institucija koji zauzimaju 17,5% ili nešto manje od 71 milijardu kuna. Ulaganja u vrijednosnice i ostale vrste financijskih instrumenata čine 13,7% ukupne aktive ili nešto više od 55 milijardi kuna. Hrvatske banke su još uvijek primarno orijentirane na tradicionalne bankovne aktivnosti koje rezultiraju tradicionalnim financijskim instrumentima u strukturi aktive bankarskog sektora – kreditima te tradicionalnim izvorima financiranja u strukturi pasive – depozitima.

Osim bilančnih pozicija, važno je istaknuti i izvanbilančne koje imaju značajan utjecaj na bilancu – derivativna financijska imovina (skupina 96 kontnog plana) te obveze (skupine od 97 do 99 kontnog plana). Popis izvanbilančnih pozicija nalazi se u prilogu D na kraju rada.

5.2. Računovodstvo fer vrijednosti u sektoru bankarstva

Od nedavne financijske krize iz 2008. godine, računovodstvo fer vrijednosti, a posebno SFAS 157, na udaru je mnogih kritičara. Neki tvrde kako je računovodstvo fer vrijednosti prouzročilo ili barem pridonijelo nastanku financijske krize. Drugi pak odbacuju upotrebu računovodstva fer vrijednosti na konceptualnoj razini i to u korist upotrebe povijesnog troška (nabavne vrijednosti). Na tragu već spomenute, ne tako davne financijske krize, čije posljedice još uvijek osjećamo, nametnule su se tri glavne tvrdnje kritičara računovodstva fer vrijednosti. Prva tvrdnja objašnjava da je povećana volatilnost uzrokovana procikličkim karakterom računovodstva fer vrijednosti. Druga tvrdnja pojašnjava da računovodstvo fer vrijednosti ima negativan utjecaj na jamstveni kapital banke. I na kraju, treća tvrdnja objašnjava kako računovodstvo fer vrijednosti nema okvir za vrednovanje imovine na nelikvidnim tržištima, dok se imovinom i dalje trguje. Kada se analiziraju te kritike, vidljivo je da one *ne drže vodu*. Dokazi će pokazati kako računovodstvo fer vrijednosti nije uzrokovalo financijsku krizu. U stvari, ono može potencijalno smanjiti ozbiljnost financijske krize.⁶⁸

⁶⁸ IMF.: *Fair Value Accounting and Procyclicality*. Dostupno na: www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2008/02/pdf/chap3.pdf (18.09.2015.), str. 105-106

Računovodstvo fer vrijednosti ima mnoge pozitivne osobine koje su usklađene s konceptualnim okvirom. To opet ne znači da ne postoje problemi s trenutnom primjenom računovodstva fer vrijednosti. Korištenjem konceptualnog okvira kao vodiča, problemi relevantnosti i vjerodostojnosti, koji proizlaze iz korištenja jedinstvenog vlastitog duga računovodstva fer vrijednosti, bit će provjereni i istraženi. Kao rješenje ovog problema nameće se bolja usklađenost US GAAP's sa konceptualnim okvirom i veća kvaliteta informacija koje se pružaju korisnicima financijskih izvještaja.⁶⁹

5.2.1. Utjecaj računovodstva fer vrijednosti na europski bankarski sektor

Utemeljitelji Međunarodnih računovodstvenih standarda konstantno daju prijedloge za poboljšanje i širu upotrebu računovodstva fer vrijednosti. Najveći interes u cijeloj priči ima Europska centralna banka (*eng.* European Central Bank – ECB). Prije svega, računovodstvene reforme će imati duboki utjecaj na europski bankarski sektor i samim time na stabilnost financijskog sustava. Nadalje, usklađeni i kvalitetni računovodstveni standardi čine značajan doprinos integraciji i učinkovitosti financijskog tržišta. I na kraju, dosljednost između računovodstvenog okvira i izvještavanja za nadzorne i statističke svrhe, bitan su element. Tradicionalni računovodstveni okvir europskih zemalja u velikoj mjeri se temelji na povijesnom trošku, što znači da su pojedine stavke bilance u načelu priznate po njihovoj nabavnoj vrijednosti ili po trošku na datum stjecanja.⁷⁰

Sve veće odstupanje između informacija koje su sadržane u financijskim izvještajima i stvarne slike o profilu tvrtke smatra se značajnim i uvjetuje potrebu korekcije. Upravo zbog toga, utemeljitelji MRS-a su sve više okrenuti korištenju računovodstva fer vrijednosti. Temelj računovodstva fer vrijednosti je, u principu, tržišna vrijednost različitih predmeta. Ako nijedna relevantna tržišna cijena nije dostupna, fer vrijednost će se procijeniti pomoću modela (npr. diskontinuirani novčani tijek) koji uzima u obzir sve relevantne čimbenike procjene, kao što su karakteristika instrumenta ili pak trenutni uvjeti na tržištu.⁷¹

⁶⁹ Ibid., str. 106

⁷⁰ ECB.: *The impact on fair value accounting on the European banking sector – a financial stability perspective*. Dostupno na: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb200402en.pdf (09.09.2015.), str. 69

⁷¹ Ibid., str. 70

Unutar Europske unije, poticaj za računovodstvene reforme proizlazi uglavnom iz cilja stvaranja jedinstvenog tržišta. Potreba da se prevladaju razlike u računovodstvenim standardima između država članica i usklađenim računovodstvenim okvirom, smatra se ključnim korakom prema integraciji financijskih tržišta eurozone i same Europske unije. Usklađeni računovodstveni propisi će doista povećati transparentnost i usporedivost, što u konačnici olakšava raspodjelu kapitala i potencijalno smanjuje troškove kapitala.⁷²

5.3. Opravdanost teze o utjecaju računovodstva fer vrijednosti na financijsku krizu 2008. godine

Prilikom pojašnjavanja problema rada, ali i u kasnijim dijelovima rada, doticalo se teme utjecaja računovodstva fer vrijednosti na financijsku krizu iz 2008. godine.

U razdobljima krize, odnosno nestabilnosti u gospodarstvu, tražimo *krivce* tj. uzroke za situaciju u kojoj se nađemo. Već 30-ih godina 19. stoljeća u doba Velike gospodarske krize, mjerenje prema fer vrijednosti bilo je osnova u računovodstvima diljem Sjedinjenih Američkih Država. No, nakon Velike gospodarske krize, točnije 1938. godine, tadašnji američki predsjednik Roosevelt zabranio je korištenje fer vrijednosti jer je vjerovao da je upravo fer vrijednost dovela do krize koja je za sobom ostavila posljedice koje je osjećao cijeli svijet.⁷³

Sljedeća kriza koja je snažno pogodila SAD zbilja se 1980-ih godina, a riječ je o štedno-kreditnoj krizi. U razdoblju od Velike gospodarske krize do 1980-ih osnova mjerenja bio je koncept povijesnog troška. Pošto su se uvidjeli nedostaci tog koncepta, donesena je odluka o ponovnom uvođenju računovodstva fer vrijednosti kao osnove za mjerenje. Za vrijeme krize, banke u SAD-u su uvidjele da mogu poboljšati vrijednost stavki svojih bilanci. Banke su prodavale onu imovinu kojoj je tržišna vrijednost veća od knjigovodstvene. One stavke čije su knjigovodstvene vrijednosti veće od tržišnih zadržavane su u banci jer se smatralo kako bi se njihovom prodajom smanjila vrijednost kapitala u banci. Zbog takvih radnji dolazilo je do stečajeva banaka.⁷⁴

⁷² Ibid., str. 72

⁷³ Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, op. cit. str. 60

⁷⁴ Ibid., op. cit. str. 60

Kada je uslijedila kriza 2008. godine, ponovno se pokrenula tema potencijalnog utjecaja računovodstva fer vrijednosti na krizu. Tada je američki SEC proveo istraživanje o navedenoj temi. Pošto je istraživanje već opisano u točki 4.2. samo ću ga pojasniti u kratkim crtama. Istraživanje je provedeno na 50 financijskih institucija SAD-a (banke, osiguravajuća društva, kreditne institucije). Zaključak istraživanja je da računovodstvo fer vrijednosti nije imalo nikakav štetni utjecaj na krizu 2008. godine niti na stečajeve banaka. Stečajevi banaka su nastali zbog pada povjerenja investitora i vjerovnika, kreditnih gubitaka te sumnjive financijske imovine.⁷⁵

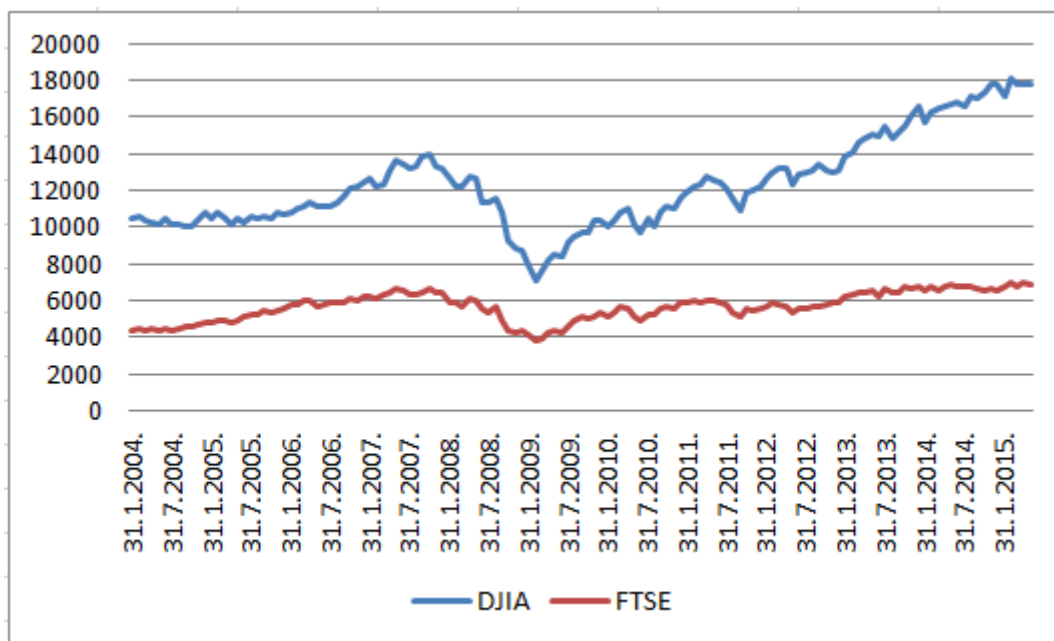
Period	Broj banaka
1934. – 1939.	312
1940. – 1949.	99
1950. – 1959.	28
1960. – 1969.	44
1970. – 1979.	72
1980. – 1989.	1463
1990. – 1999.	917
2000. – 2009.	197
2010. – danas	344

Tablica 5. Broj banaka koje su bankrotirale u SAD-u od 1934. godine do danas

Izvor: Izrada autora prema *Federal Deposit Insurance Corporation – Failed bank list*

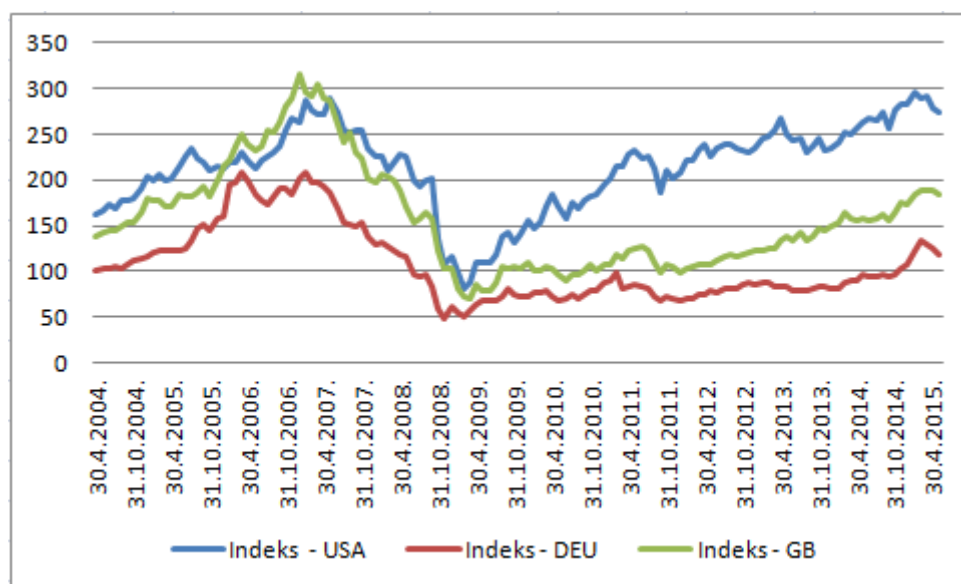
Tablica 5. prikazuje broj banaka u SAD-u koje su bankrotirale od 1934. godine do danas. U doba krize 2008. godine bankrotiralo je 197 banaka, što je 115 banaka manje nego u doba nakon Velike gospodarske krize (1929. – 1993.), kada je bankrotiralo 312 banaka. Povlačim paralelu s tim desetljećem jer se Velika gospodarska kriza i kriza 2008. godine, ističu kao krize koje su za sobom ostavile značajne posljedice. Godine 1933., koja se uzima kao završetak tzv. Velike depresije, svaki četvrti Amerikanac je ostao bez posla, tvornice širom SAD-a ali i svijeta su propadale, a banke su zatvarale svoje vrata. Slične posljedice imala je i kriza 2008. godine. Kad u tablici pogledamo podatke za proteklih nešto manje od 6 godina, vidimo da situacija u SAD-u i nije baš bajna. Svi znamo kolika je SAD velesila u gospodarskom smislu, a do sad su bankrotirale 344 banke.

⁷⁵ Ibid., op. cit. str. 62

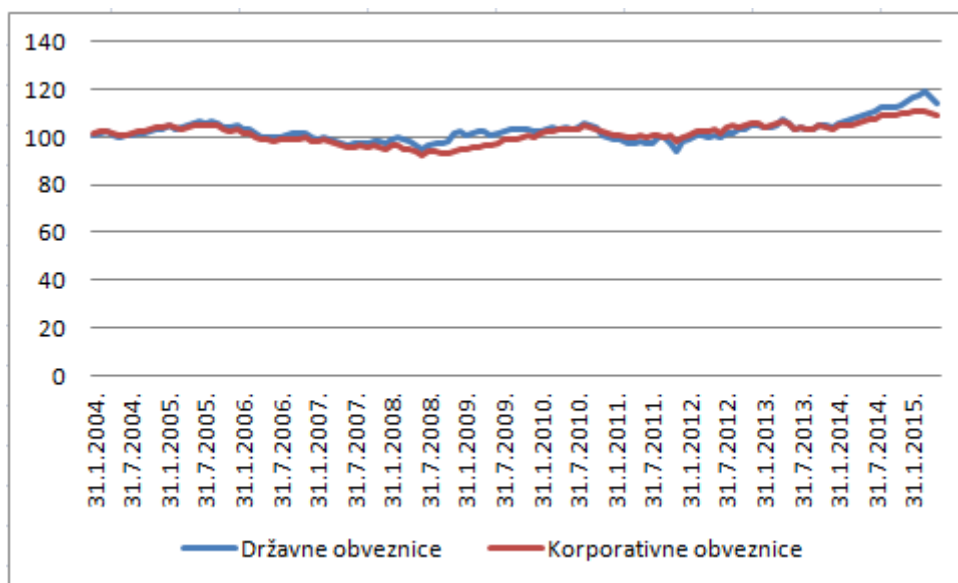
Slika 2. Graf kretanja vrijednosti dioničkih indeksa na tržištu SAD-a i Velike Britanije u razdoblju 2004. – 2015. godine

Izvor: Izrada autora

Slika 3. Graf kretanja vrijednosti nekretnina na tržištu SAD-a, Njemačke i Velike Britanije u razdoblju 2004. – 2015. godine

Izvor: Izrada autora

Slika 4. Graf kretanja vrijednosti državnih i korporativnih obveznica na tržištu SAD-a u razdoblju 2004. – 2015. godine

Izvor: Izrada autora

Na prethodnim stranicama prikazana su tri grafikona. Prvi grafikon se odnosi na kretanje dvaju dioničkih indeksa: na tržištu SAD-a – Dow Jones Industrial Average (DJIA) i na tržištu Velike Britanije – the Financial Times Stock Exchange (FTSE). Kod oba indeksa jasno je vidljiv pad vrijednosti indeksa u doba krize, iako je pad izraženiji kod DJIA pa ću njemu posvetiti veću pažnju. Razlog tome leži u politici deregulacije financijskih tržišta u SAD-u. Financijske su institucije koristile prevelike poluge i poslovale su netransparentno. Također, poslovanje financijskih institucija bilo je usmjereno kratkoročnim dobitcima, a ne dugotrajnim investicijama. Tako je deregulacija bankovnog sustava i slaba regulacija nebankovnih institucija, imala značajnu ulogu u stvaranju okruženja i uvjeta za nerazborito ponašanje investitora, poduzeća i građana.⁷⁶

⁷⁶ Deskar Škrbić, M. (2009). *Deregulacija i monetarna politika FED-a kao uzroci globalne financijske krize*. Istraživački rad. Dostupno na: <http://finance.hr/wp-content/uploads/2009/11/dimpfedkufk2008.pdf> (07.10.2015.), str. 1-2

Drugi grafikon se odnosi na indekse kretanja cijena nekretnina na tržištima SAD-a, Njemačke i Velike Britanije. Na tržištu nekretnina uvijek je prisutna stvarna potražnja. Kad sagledamo situaciju u SAD-u u razdoblju od 1994. do 2006. godine, prosječne cijene stanova porasle su za 200% i to zbog različitih razloga. Niske kamatne stope omogućile su *donjim slojevima društva* lakši dolazak do potrošnih dobara, ali i podizanje kredita kako bi sebi priuštili stanove i automobile. Urođenu želju za stjecanjem, krijeplili su i institucionalni ulagači plasiranjem dijela gotovine u oblicima zajmova za pojedinačne korisnike. U srpnju 2006. godine, cijene nekretnina na američkom tržištu dosegle su svoj vrhunac, nakon čega je u kolovozu 2007. došlo do značajnog pada cijena. Cijene nekretnina nastavile su padati i u 2008. i to za nekakvih 17%. Vlada SAD-a trudila se da se kriza ne proširi na cijeli svijet, ali unatoč njihovim intervencijama širenje krize na tržište Europe bilo je neizbježno. Najveći pad zabilježen je na tržištu nekretnina Velike Britanije, čije su cijene nekretnina pale preko 70%.⁷⁷

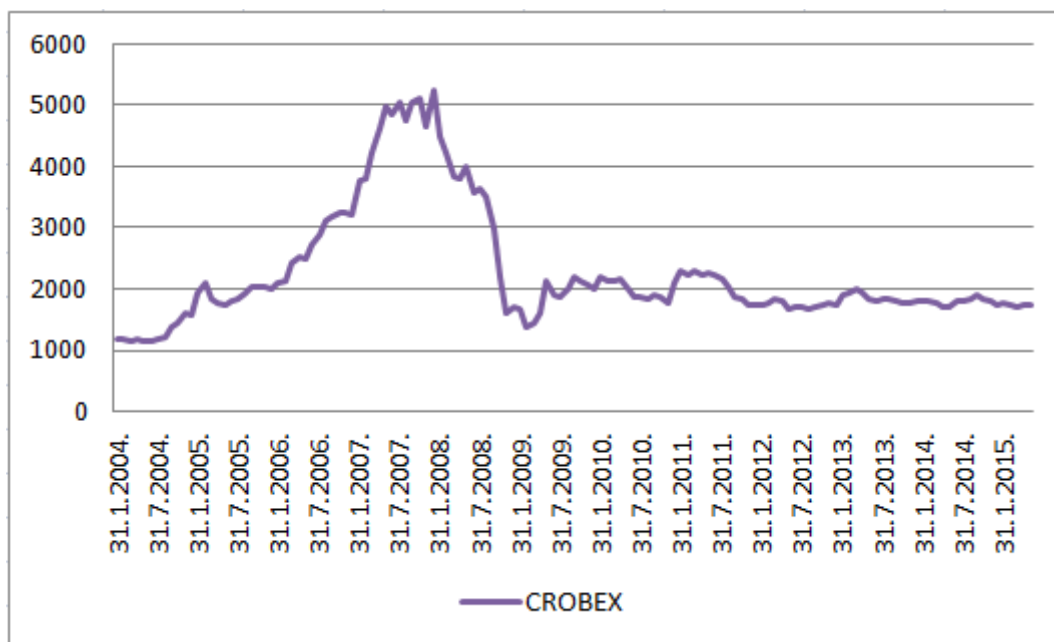
Zadnji grafikon se odnosi na kretanje vrijednosti dviju vrsta obveznica – državnih i korporativnih i to na tržištu SAD-a. Kad se prati kretanje vrijednosti obje vrste obveznica nije vidljiva nekakva značajnija promjena u razdoblju krize. No, ako se osvrnemo na stanje Hrvatskoj vidjeti ćemo da situacija nije takva. U prilogu B nalazi se kretanje vrijednosti obveznica u RH. Kad sagledamo domaće tržište državnih obveznica vidljivo je da je ono u 2008. godini bilo likvidno u uobičajenoj mjeri. Razlog tome je povećana potražnja institucionalnih investitora. Nakon toga dolazi do pada potražnje za obveznicama na domaćem tržištu i to zbog prevelikog rasta tržišta dionica. Hrvatsko tržište, koje je tržište u nastajanju, kriza dotiče negdje početkom 2009. godine. Dolazi do većeg pada upravo zbog otežane likvidnosti i sumnji investitora. No, problem nastaje i kod inozemnih izvora financiranja koji su značajno poskupili, dolazi do rasta kamatnih stopa na novčanom tržištu, a kupci polagano nestaju sa tržišta obveznica. Tržište se počinje gubiti na značaju jer se državne obveznice koje su donedavno bile likvidne, sada više ne mogu prodati. Od ljeta 2009. godine naše tržište postaje zanimljivije stranim ulagačima i to zbog atraktivnost prinosa naših vrijednosnih papira u odnosu na niske prinose u eurozoni. Na kraju krize, tržište obveznica se stabiliziralo, ali se nikad nije uspjelo vratiti na onu razinu na kojoj je bilo prije financijske krize.⁷⁸

⁷⁷ Mlikotić, S.: *Globalna financijska kriza - uzroci, tijek i posljedice*. Dostupno na: www.hrcak.srce.hr/98006 (15.09.2015.) str. 86-90

⁷⁸ Višić, S. (2014). *Obveznice i strategije imunizacije portfelja obveznica*. Diplomski rad. Ekonomski fakultet Split, str. 20-22

Navedena kriza koja je prouzročila značajne probleme u SAD-u, u Lijepoj našoj nije imala značajan utjecaj na bankarski sektor. Štoviše, pod utjecajem međunarodnih banaka, stabilnost bankarskog sektora ostala je na zavidnom nivou. Upravo su te međunarodne banke (čiji se broj u doba krize kretao oko 16 banaka) djelomično ublažile ili čak usporile učinke krize na našem prostoru. Iz stanja kakvo je vladalo nakon krize vidljivo je kako su hrvatske banke u doba krize odigrale značajnu stabilizacijsku ulogu, osigurale su likvidnost solventnim klijentima, ali i državi. Na kraju krize, hrvatske banke bile su jedne od najbolje kapitaliziranih banaka u Europi s omjerom kapitalne adekvatnosti banaka (prikazana u prilogu C) oko 17%. Primjera radi, stopa adekvatnosti kapitala hrvatskih banaka se danas kreće oko 21,1%, što naše banke svrstava među vodeće banke europskih država (npr. Irska – 21,3%, SAD – 14,7%).

Sukladno standardu Basel III, kojim se regulira poslovanje banaka i čija bi primjena trebala spriječiti nastanak novih globalnih financijskih kriza, banke su dodatno kapitalizirane pa se apsorbira sav rizik (rizik tržišta) i promjene fer vrijednosti (tržišne vrijednosti.)

Slika 5. Graf kretanja vrijednosti dioničkog indeksa Zagrebačke burze

Izvor: Izrada autora

Kao što je kriza pogodila naše tržište obveznica, tako nije ni zaobišla tržište dionica. Kada je riječ o našem burzovnom indeksu – CROBEX, on se u pred kriznom razdoblju kretao oko vrijednosti od 5 tisuća kuna, da bi nakon krize vidljivo pao na vrijednost nešto višu od

tisuću kuna. Ta 2008. godina je zbog krize bila iznimno teška za sve sudionike tržišta kapitala. Ako se gleda samo promet na Zagrebačkoj burzi, on je pao za 23% u odnosu na prethodnu godinu (promet u 2007. je bio oko 22 milijarde kuna, a u 2008. nešto manji od 17 milijardi kuna). Osim toga pale su i cijene gotovo svih dionica i to nekih čak za 40%.⁷⁹

5.4. Računovodstvo fer vrijednosti u hrvatskom bankarskom sektoru

Na samom početku petog dijela rada opisan je bankarski sektor u Hrvata, pa nema potrebe za ponovnim pojašnjavanjem istog. Također, pod točkom 5.3. bilo je nekoliko riječi o krizi iz 2008. godine i današnjoj situaciji u bankarstvu, stoga se neću mnogo zadržavati na tom polju. Nastavak rada će se bazirati na potencijalnom utjecaju računovodstva fer vrijednosti na naš bankarski sektor. Točnije, nastavak donosi prednosti i nedostatke potencijalne upotrebe koju će računovodstvo fer vrijednosti imati u sektoru bankarstva.

5.4.1. Prednosti i nedostaci primjene računovodstva fer vrijednosti

Povećana upotreba fer vrijednosti ima mnoge povezane prednosti, ali također se javlja i određena doza zabrinutosti od strane financijskih institucija. Jedna od glavnih prednosti je svakako to da će se tržišna ili fer vrijednost financijskih derivativa pojaviti u bilanci. Derivativni instrumenti su postali glavni alat za upravljanje rizicima za banke i njene ugovorene iznose, koji su evidentirani izvan bilance, a često puta imaju značajni utjecaj na ukupnu bilancu. Tako sada korisnici financijskih izvještaja imaju bolju sliku u stvarnom financijskom položaju banke. Osim toga, biti će lakše procijeniti u kojoj je mjeri praksa banke vezana za upravljanje rizicima zaista učinkovita. Šira primjena računovodstva fer vrijednosti također treba rezultirati dosljednom i usporedivom procjenom, koja će služiti kako okvir za vrednovanje financijskih instrumenata.⁸⁰

⁷⁹ Zagrebačka burza.: *Pregled trgovine u 2008. godini*. Dostupno na: <http://zse.hr/UserDocsImages/reports/ZSE-2008.pdf> (09.09.2015.), str. 1

⁸⁰ ECB.: *The impact on fair value accounting on the European banking sector – a financial stability perspective*. Dostupno na: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb200402en.pdf (09.09.2015.) str.72-74

Još jedna prednost računovodstva fer vrijednosti vezana je za tzv. *cherry picking*. Pod trenutnim računovodstvenim okvirom, promjene ekonomske vrijednosti instrumenata koje se u pravilu priznaju u trenutku kada su zapravo i realizirane, mogu nagnati banke da realiziraju određene transakcije kako bi poboljšale svoju računovodstvenu dobit. Na primjer, sredstva koja pokazuju značajne latentne viškove vrijednosti (skrивene rezerve) mogu se prodati i tako nadoknaditi loši rezultati koji su proizašli iz poslovnih aktivnosti.⁸¹

Što je promjena u gospodarskom okruženju i razini rizika vidljivija, to će računovodstvo fer vrijednosti vjerojatno povećati volatilitnost financijskih izvještaja. Moglo bi se reći da ako postoji volatilitnost onda ju financijski izvještaji moraju odražavati na način da korisnicima pružaju više relevantnih financijskih informacija. Međutim, za financijske instrumente koji su sadržani u knjigama banaka, a koji se u principu drže do dospeljeka, kao što je većina kredita, vrijednost u dospeljeku mora biti jednaka nominalnoj vrijednosti ili nominalnom iznosu, bez obzira na promjenu ekonomske vrijednosti tijekom životnog ciklusa samog financijskog instrumenta.⁸²

Utvrđivanje fer vrijednosti pojedinih financijskih instrumenata u slučajevima kada nema relevantne tržišne cijene, može biti teško. U takvim slučajevima, fer vrijednost će se morati izračunati na temelju različitih modela, što u konačnici može rezultirati različitim rezultatima za financijske instrumente. Često se koristi prekratko vrijeme za procjenu parametara modela pa bi se trenutni modeli procjene fer vrijednosti trebali dodatno razvijati.⁸³

Na kraju, treba još spomenuti pitanje kreditnog rizika i opasnosti koje proizlaze iz obveznica koje izdaju banke. Povećanje kreditnog rizika neke banke rezultira smanjenjem vrijednosti vlastitih obveznica, odnosno smanjenjem fer vrijednosti vlastitih obveza. Ako je vrijednost imovine ostala nepromijenjena, to će se odraziti na povećanje sredstava dioničara. To povećanje sredstava dioničara uslijed povećanog kreditnog rizika djelovati će protuintuitivno, pogotovo sa nadzornog stajališta.⁸⁴

⁸¹ Ibid., str.74

⁸² Ibid., str.74

⁸³ Ibid., str.74

⁸⁴ Ibid., str.74

Postojanje računovodstva fer vrijednosti predstavlja svojevrsnu prijetnju bankovnoj industriji jer pretpostavlja efikasnost financijskih tržišta. U kratkom periodu dolazi do velikog pada tržišne vrijednosti financijske imovine, prije svega dionica i nekretnina ali isto tako i obveznica. Zbog toga su banke pretrpile velike gubitke jer su imale tu imovinu u svojim bilancama. Ovakve vrste imovine dominiraju kod investicijskih banaka i institucionalnih investitora (investicijski i mirovinski fondovi te društva za osiguranje) koji imaju drugačiju strukturu financiranja te su daleko više kapitalizirane kako bi mogle podnijeti gubitke uslijed rizika tržišta.

ZAKLJUČAK

U posljednjih 20-ak godina, računovodstva banaka i drugih financijskih institucija, doživljavaju značajne preokrete. Tu je prije svega riječ u ulasku računovodstva fer vrijednosti u sustav mjerenja te napuštanju tradicionalnog koncepta povijesnog troška kao jednog od načina mjerenja financijskog položaja i pokazatelja uspješnosti poslovnog subjekta. Razmišljanjem o definiciji fer vrijednosti ne stvara se pozitivan dojam o izvedivosti vrednovanja po toj osnovi. No, ako se upustimo u daljnja razmatranja shvatimo da je vrednovanje po fer vrijednosti itekako realno i ostvarivo.⁸⁵

Prijelaz iz tradicionalnog računovodstvenog mjerenja u tzv. *moderno*, predmet je brojnih rasprava. Iz samog rada vidljivo je kako je u jednom dijelu naše povijesti računovodstvo fer vrijednosti bio *glavni krivac* i to za krizu iz 2008. godine. Ali nakon detaljnog razmatranja vidljivo je kako računovodstvo fer vrijednosti zapravo može smanjiti ozbiljnost financijske krize.⁸⁶

Fer vrijednost (*eng.* fair value) možemo definirati kao neki iznos ili cijenu za koju neku robu (proizvod ili uslugu) možemo prodati drugoj strani. Prema MSFI 13 fer vrijednost se definira kao cijena koju je moguće ostvariti prodajom neke imovine ili cijena koja je plaćena za prijenos neke obveze u urednoj transakciji između sudionika na tržištu na datum mjerenja. Za ovu navedenu cijenu se ponekad koristi i termin izlazna cijena.⁸⁷

Računovodstvo fer vrijednosti može imati pozitivne posljedice, kao što je bolji prikaz ekonomske stvarnosti, ali ne treba zaboraviti ni ono negativno što sa sobom donosi. Postoje ozbiljne sumnje u pouzdanost same procjene fer vrijednosti za one instrumente kojima se ne trguje na aktivnim i likvidnim tržištima, kao što je velika većina bankovnih kredita. Razlike u pouzdanosti metoda vrednovanja preko banaka mogu ugroziti usporedivost i transparentnost financijskih izvještaja.

⁸⁵ Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split, str. 192

⁸⁶ Belak, V. (2006). Fer vrijednost i tržišno računovodstvo (II. dio). *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 11/2006., str. 18

⁸⁷ Deloitte Hrvatska.: MSFI u fokusu – *MSFI 13 Mjerenje fer vrijednosti*. Dostupno na: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hr/Documents/about-deloitte/hr_msfi-news-2014-06.pdf (23.03.2015.), str. 2

Različiti gospodarski scenariji mogu imati različiti utjecaj na računovodstvo fer vrijednosti, kao što je vidljivo u primjeru krize iz 2008. godine. Ti scenariji uglavnom rezultiraju povećanom volatilnosti u financijskim izvještajima. Veća volatilnost može imati utjecaj na način kojim banke upravljaju rizikom ili su spremne preuzeti taj rizik. To u konačnici ima utjecaj na njihovo poslovanje, odnosno na njihov financijski rezultat.

Postojanje računovodstva fer vrijednosti predstavlja svojevrsnu prijetnju bankovnoj industriji jer pretpostavlja efikasnost financijskih tržišta. U kratkom periodu dolazi do velikog pada tržišne vrijednosti financijske imovine (dionica i nekretnina, ali i obveznica) pa su banke pretpjele velike gubitke jer su imale tu imovinu u svojim bilancama. Ovakve vrste imovine dominiraju kod investicijskih banaka i institucionalnih investitora koji imaju drugačiju strukturu financiranja te su daleko više kapitalizirane kako bi mogle podnijeti gubitke uslijed rizika tržišta.

SAŽETAK

U posljednjih 20-ak godina, računovodstva banaka doživljavaju značajne preokrete. Sve se više primjenjuje računovodstvo fer vrijednosti kao osnova mjerenja imovine i obveza banaka. Bitnu ulogu u pojašnjavanju računovodstva fer vrijednosti odigrati će pojam procikličnosti, koji ima glavnu ulogu u jačanju poslovnih ciklusa i smanjenju financijske nestabilnosti. Također, treba navesti i utjecaj računovodstva fer vrijednosti na financijsku krizu iz 2008. godine. Nije točno jasno kako bi šira primjena fer vrijednosti trebala utjecati na ponašanje hrvatskog bankarskog sektora, ali treba imati na umu da različiti gospodarski scenariji mogu imati različiti utjecaj na primjenu računovodstva fer vrijednosti. S obzirom na još uvijek ograničenu pouzdanost prilikom procijene fer vrijednosti i mogućih negativnih učinaka računovodstva fer vrijednosti na stabilnost financijskog sustava i financijski rezultata samih banaka, oprez i detaljna analiza čine se opravdanim prije prelaska na širu upotrebu računovodstva fer vrijednosti u bankama diljem *Lijepe naše*.

SUMMARY

In the past 20 years, accounting banks experienced significant reversals. All the more applicable fair value accounting (FVA) as the basis of measurement of bank's assets and liabilities. An essential role fair value accounting will play a term of procyclicality, which plays a major role in strengthening the business cycle and reduce financial instability. Also, we should mention the impact of fair value accounting on the financial crisis in 2008. It is still very much unclear how a wider application of FVA would exactly affect the behaviour of the Croatian banking sector, but it should be remembered that different economic scenarios may have a different impact on the application of FVA. In view of the still limited reliability of fair value estimates and of the possible negative effects of FVA on the stability of the financial system, caution and further analysis seem to be warranted before moving to a wider use of FVA in our country.

Ključne riječi

Računovodstvo fer vrijednosti, procikličnost, financijska kriza

Fair value accounting, procyclicality, financial crisis

LITERATURA:

Knjige:

1. Pervan, I. (2012). *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRIF plus, Zagreb
2. Pojatina, D. (2000). *Tržište kapitala*, Ekonomski fakultet Split, Split

Časopisi:

3. Belak, V. (2006). Fer vrijednost i tržišno računovodstvo (I. dio). *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 11/2006.
4. Belak, V. (2006). Fer vrijednost i tržišno računovodstvo (II. dio). *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 12/2006.

Zakoni/pravilnici:

5. *Okvir za primjenu hrvatskih standarda financijskog izvještavanja*, Narodne novine, br. 30/08, Zagreb, 2008.
6. *Okvir za primjenu međunarodnih standarda financijskog izvještavanja*, Narodne novine, br. 136/09, Zagreb, 2009.

Diplomski/završni radovi:

7. Schijndel, R. (2010). *Fair value accounting and procyclicality*. Master's thesis. Faculty of Economics Rotterdam
8. Šodan, S. (2014). *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split
9. Višić, S. (2014). *Obveznice i strategije imunizacije portfelja obveznica*. Diplomski rad. Ekonomski fakultet Split.

Nastavni materijali:

10. Visković, J. (2015.) : *Međunarodne poslovne financije*, Ekonomski fakultet Split, Split
11. Žager, K.: *Računovodstvo malih i srednjih poduzeća obveznika poreza na dobit*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb
12. Perčević, H.: *MRS 40 – Ulaganja u nekretnine*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb

Izvori sa interneta:

13. IMF.: *Fair Value Accounting and Procyclicality*. Dostupno na: www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2008/02/pdf/chap3.pdf (18.09.2015.)
14. Kindleberger, C i Aliber, R.: *Najveće svjetske financijske krize – Manije, panike i slomovi*. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/media/Data/Webshop/Charles%20Kindleberger%20-%20Najvece%20svjetske%20financijske%20krize.pdf> (27.04.2015.)
15. ECB.: *The impact on fair value accounting on the European banking sector – a financial stability perspective*. Dostupno na: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb200402en.pdf (09.09.2015.)
16. HNB (2015.), Popis kreditnih institucija – Banke koje imaju odobrenje za rad., www.hnb.hr (15.03.2015.)
17. Deloitte Hrvatska.: MSFI u fokusu – MSFI 13 Mjerenje fer vrijednosti. Dostupno na: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hr/Documents/about-deloitte/hr_msfi-news-2014-06.pdf (23.03.2015.)
18. Deskar Škrbić, M. (2009). Deregulacija i monetarna politika FED-a kao uzroci globalne financijske krize. Istraživački rad. Dostupno na: <http://finance.hr/wp-content/uploads/2009/11/dimpfedkufk2008.pdf> (07.10.2015.)
19. Ercegovac, R. i Pezelj, M.: *Cash flow valuation in an absence of market parameters – Case study Croatia*. Dostupno na: www.hrvatski-racunovodja.hr/data/pub/2013-rim-zurnal-2.pdf (07.10.2015.)
20. Galac, T.: *Rezultati trećega HNB-ova anketiranja banaka: Hrvatski bankarski sektor u fazi konsolidacije i tržišnog pozicioniranja od 2000. godine do danas*. Dostupno na: www.hnb.hr/publikac/pregledi/p-014.pdf (25.03.2015.)
21. Gladney, J.: *An Analysis of Fair Value Accounting in the Banking Industry*. Dostupno na: www.ssrn.com/abstract=2181153 (09.09.2015.)
22. Gračanin, Š. i Kalač, E.: *The impact of fair value accounting on the crisis in banking sector of EU and USA*. Dostupno na: www.hrcak.srce.hr/file/105009 (07.09.2015.)
23. HANFA: Kvartalni bilten, II/2010, broj 9. Dostupno na: www.hanfa.hr/getfile/39351/HANFA%202010-2%20kvartalBroj9-final%20za%20web%2012.10..pdf (27.10.2015.)
24. HNB, Agregirano nekonsolidirano mjesečno statističko izvješće, 06/2015. Dostupno na: hnb.hr/statistika/agregirano-izvjescje/h-agrerirano-izvjescje.htm (07.09.2015.)
25. HUB pregled, 3/2014. Dostupno na: www.hub.hr/sites/default/files/hub_pregled_14-3_0.pdf (22.09.2015.)

26. Knežević, G.: *Fer vrednost kao koncept vrednovanja finansijskih instrumenata*. Dostupno na: www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?attachmentid=650&d=1275660234 (18.03.2015.)
27. Laux, C. i Leuz, C.: *Did Fair-Value Accounting Contribute to the Financial Crisis?* Dostupno na: www.fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/09/0940.pdf (04.07.2015.)
28. Mlikotić, S.: *Globalna finansijska kriza - uzroci, tijek i posljedice*. Dostupno na: www.hrcak.srce.hr/98006 (15.09.2015.)
29. Perčević, H. i Hladika, M.: *Utjecaj računovodstvenoga tretmana naknadnog mjerenja finansijskih instrumenata na finansijski položaj i profitabilnost hrvatskoga bankarskog sektora*. Dostupno na: www.hrcak.srce.hr/94170 (07.09.2015.)
30. Zagrebačka burza.: *Pregled trgovine u 2008. godini*. Dostupno na: <http://zse.hr/UserDocsImages/reports/ZSE-2008.pdf> (09.09.2015.)

PRILOZI

Prilog A

MRS	Vrsta stavke	Osnova mjerenja	Izravni način mjerenja FV
MRS 16	Zemljišta, zgrade, postrojenja, oprema	Početno priznavanje: po trošku nabave. Naknadno: po trošku umanjenom za amortizaciju i gubitke od umanjenja, te po fer vrijednosti.	Tržišna vrijednost utvrđena procjenom
MRS 17	Različita imovina u financijskom najmu	FV, ili ako je niže sadašnja vrijednost minimalnih plaćanja najma	Ovisno o vrsti imovine u najmu
MRS 18	Prihod	FV primljene naknade ili potraživanja	Svota novca ili novčani ekvivalent
MRS 20	Nenovčane potpore; nenovčana imovina različitih vrsta	FV nenovčanog sredstva	Ovisno o vrsti imovine koja je predmet potpore
MRS 30	Zajmovi i potraživanja; ulaganja koja se drže do dospijeca; financijska imovina po fer vrijednosti; financijska imovina raspoloživa za prodaju	FV financijske imovine i obveza prema MRS 32	Prema MRS 39
MRS 36	Određene vrste materijalne, nematerijalne i financijske imovine	Nadoknativa svota koja se mjeri pomoću: FV minus troškovi prodaje ili vrijednosti u upotrebi ako je manja od knjigovodstvene svote	Cijena u obvezujućem ugovoru o prodaji po tržišnim uvjetima, usklađena za dodatne troškove prodaje. Ako ne postoji ugovor o prodaji, tržišna cijena se umanjuje za troškove prodaje.
	Jedinica koja stvara novac	FV u uporabi jedinice koja stvara novac	–
MRS 38	Nematerijalna imovina odvojena od goodwill-a	FV nematerijalne imovine ili trošak nabave umanjen za ispravak vrijednosti	Tržišna cijene s aktivnog tržišta – tekuća tržišna cijena
MRS 39	Financijska imovina uključujući derivative	Fer vrijednost	Kotirana tržišna cijena
MRS 40	Zemljišta i zgrade	FV ili model troška	Sadašnje cijene na aktivnom tržištu za slične nekretnine u sličnoj situaciji
MRS 41	Biološka imovina – živuće životinje i biljke	FV umanjena za troškove prodaje	Izlistana cijena na tržištu

Tablica 1: Usporedni prikaz načina mjerenja fer vrijednosti prema MRS

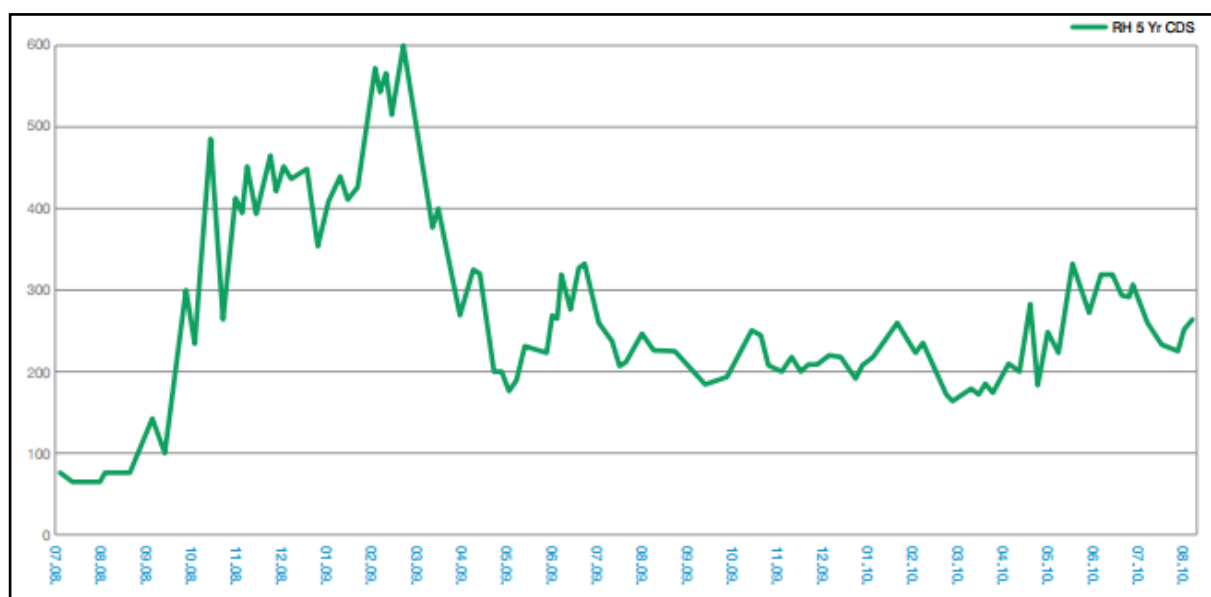
Izvor: RRIF br.11/2006

MSFI	Vrsta stavke	Osnova mjerenja	Izravni način mjerenja FV
MSFI 2	Transakcije isplate za: primljena dobra i usluge te za dane glavničke instrumente	Fer vrijednost	FV primljenih dobara ili usluga prema njihovoj vrsti primjenom odgovarajućeg MSFI-a ili MRS-a
MSFI 3	Sva imovina i obveze koje se stječu poslovnim spajanjem: a) Financijski instrumenti b) Potraživanja, povoljni ugovori i ostala nematerijalna imovina c) Zalihe: gotovi proizvodi i roba d) Zalihe: proizvodnja u tijeku e) Zalihe: sirovina i materijal f) Zemljišta i zgrade g) Postrojenje i oprema h) Nematerijalna imovina i) Neto potraživanja i obveze prema zaposlenima j) Obveze prema dobavljačima i sl., dugoročni krediti, obračunati troškovi i sl. k) Za teške ugovore i ostale odredive obveze l) Za nepredviđene obveze	FV na datum stjecanja za svu imovinu i obveze	a) Tržišna vrijednosti za instrumente kojima se trguje na aktivnom tržištu b) Nominalne svote ako razlika do diskontirane svote nije značajna c) Prodajne cijene umanjene za: zbroj troškova prodaje te za dodatak marže d) Cijene gotovih proizvoda umanjene za: troškove dovršenja i prodaje te za dodatak marže e) Tekući trošak zamjene f) Tržišne cijene g) Tržišne cijene utvrđene procjenom h) U odnosu na aktivno tržište prema MRS-u 38 i) – j) Nominalna svota (ako ne odstupa značajno od diskontiranih svota) k) – l) –

Tablica 2: Usporedni prikaz načina mjerenja fer vrijednosti prema MSFI

Izvor: RRIF br.11/2006.

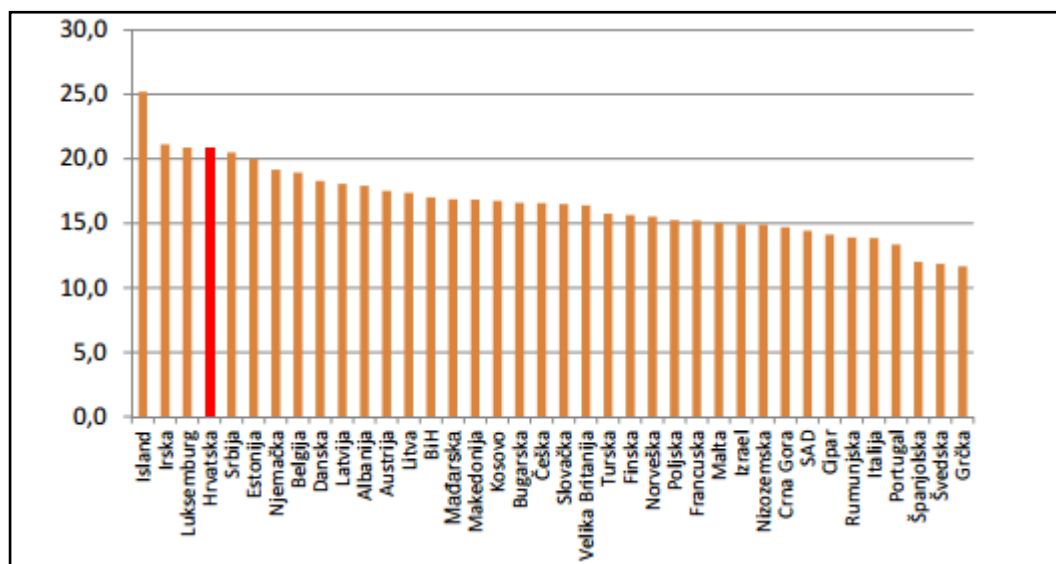
Prilog B

Slika 1: RH 5 Yr CDS – Za razdoblje od 2. siječnja 2007. do 31. kolovoza 2010. godine u baznim bodovima

Izvor: HANFA, Kvartalni bilten, II/2010, br. 9

Prilog C

Slika 2: Stopa adekvatnosti kapitala – međunarodna usporedba

Izvor: www.hub.hr, HUB pregledi, 3/2014.

Prilog D

DERIVATNA FINACIJSKA IMOVINA	
Ukupno derivatni financijski instrumenti namijenjeni trgovanju	72.825.117
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa	9.749.734
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla tečaj	37.904.083
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla cijena vlasničkih VP-a	0
Ostali financijski instrumenti koji u skladu s MRS-om 39 udovoljavaju definiciji derivata	25.171.300
Ukupno ugrađeni derivati	216.888
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa	0
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla tečaj	216.719
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla cijena vlasničkih VP-a	0
Ostali financijski instrumenti koji u skladu s MRS-om 39 udovoljavaju definiciji derivata	169
Ukupno derivatni financijski instrumenti koji se koriste kao instrument zaštite	2.164.238
Ukupno derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa	2.066.824
za zaštitu fer vrijednosti	179.520
za zaštitu novčanog toka	1.887.304
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
Ukupno derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla tečaj	97.414
za zaštitu fer vrijednosti	97.414
za zaštitu novčanog toka	0
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
Ukupno derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla cijena vlasničkih VP-a	0
za zaštitu fer vrijednosti	0
za zaštitu novčanog toka	0
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
Ukupno ostali financijski instrumenti koji u skladu s MRS-om 39 udovoljavaju definiciji derivata	0
za zaštitu fer vrijednosti	0
za zaštitu novčanog toka	0
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
UKUPNO DERIVATNA FINACIJSKA IMOVINA	75.206.243
DERIVATNE FINACIJSKE OBVEZE	
Ukupno derivatni financijski instrumenti namijenjeni trgovanju	73.913.817
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa	9.749.734
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla tečaj	38.783.180
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla cijena vlasničkih VP-a	0
Ostali financijski instrumenti koji u skladu s MRS-om 39 udovoljavaju definiciji derivata	25.380.903
Ukupno ugrađeni derivati	42.155
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa	0
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla tečaj	42.155
Derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla cijena vlasničkih VP-a	0
Ostali financijski instrumenti koji u skladu s MRS-om 39 udovoljavaju definiciji derivata	0
Ukupno derivatni financijski instrumenti koji se koriste kao instrument zaštite	2.178.013
Ukupno derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa	2.066.824
za zaštitu fer vrijednosti	179.520
za zaštitu novčanog toka	1.887.304
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
Ukupno derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla tečaj	111.189
za zaštitu fer vrijednosti	111.189
za zaštitu novčanog toka	0
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
Ukupno derivatni financijski instrumenti kojima je odnosna varijabla cijena vlasničkih VP-a	0
za zaštitu fer vrijednosti	0
za zaštitu novčanog toka	0
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
Ukupno ostali financijski instrumenti koji u skladu s MRS-om 39 udovoljavaju definiciji derivata	0
za zaštitu fer vrijednosti	0
za zaštitu novčanog toka	0
za zaštitu neto ulaganja u inozemni subjekt	0
UKUPNO DERIVATNE FINACIJSKE OBVEZE	76.133.985

Tablica 3. Derivatni financijski instrumenti i ostale financijske obveze kojima se trguje

Izvor: Agregirano nekonsolidirano mjesečno statističko izvješće, HNB